

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
MANUEL CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
esitatud 29. juunil 2023¹

Kohtuasi C-107/23 PPU [Lin]ⁱ

C. I.,
C. O.,
K. A.,
L. N.,
S. P.

versus

Statul român

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Curtea de Apel Braşov (Braşovi apellatsioonikohus, Rumeenia))

Eelotsusemenetlus – Liidu finantshuvide kaitse – Käibemaksupettus – ELTL artikli 325 lõige 1 – Finantshuvide kaitse konventsioon – Direktiiv (EL) 2017/1371 – Kohustus võidelda liidu finantshuve kahjustavate pettuste vastu hoiatavate ja tõhusate meetmetega – Otsus 2006/928/EÜ – Rumeenia kohtureformi alal ning korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses konkreetsete eesmärkide täitmiseks Rumeeniaga koostöö tegemise ja tema edusammude jälgimise kord – Aegumistähtaeg kriminaalajasjades – Kriminaalaja aegumist katkestavate õigusnormide põhiseadusvastaseks tunnistamise kohtuotsus – Süsteemne karistamatuse risk – Põhiõiguste kaitse – Harta artikli 49 lõike 1 viimane lause – Leebema karistusõiguse (*lex mitior*) tagasiulatuvalt kohaldamise põhimõte – Riigisisene põhiõiguste kaitse standard – Liikmesriigi kohtunike kohustus Curtea Constituţională (konstitutsioonikohus) kohtuotsuseid täies ulatuses täita – Kohtunike distsiplinaarvastutus nende otsuste eiramise korral – Õigus liidu õigusele mittevastavad Curtea Constituţională (konstitutsioonikohus) otsused kohaldamata jätta – Liidu õiguse esimuse põhimõte

1. Käesolevas eelotsusetaotluses palub eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtul tõlgendada mitut liidu õiguse sätet, et otsustada, kas ta rahuldab või jätab rahuldamata erakorralised tühistamiskaebused, mille on esitanud isikud, kellele on mõistetud vangistus tegevuse eest, mis on kvalifitseeritud maksustamise vältimiseks ja organiseeritud kuritegeliku ühenduse moodustamiseks.

¹ Algkeel: hispaania.

ⁱ — Käesoleva kohtuasja nimi on väljamõeldud nimi. See ei vasta ühegi menetluspoole tegelikule nimele.

2. Vaidluse keskmeks on küsimus, kas liidu õigusega on kooskõlas riigisisene kriminaalvastutuse aegumise kord, mis ei näe pärast Curtea Constitutională (Rumeenia konstitutsioonikohus) sekkumist teatud ajavahemikuks ette aegumistähtaja katkestamise võimalust. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul võib see kord viia paljude liidu finantshuve kahjustavate süütegude karistamatuseeni.

3. Eelotsuse küsimustele vastamiseks tuleb Euroopa Kohtul edasi arendada alles ebakindlat kohtupraktikat leebema karistusseaduse (*lex mitior*) tagasiulatuva kohaldamise põhimõtte kohta, mida kaitseb Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikli 49 lõike 1 viimane lause.

I. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

1. Finantshuvide kaitse (FHK) konventsioon²

4. FHK konventsiooni artikli 1 lõige 1 sätestab:

„Käesolevas konventsioonis tähendab Euroopa ühenduste finantshuve kahjustav kelmus:

[...]

b) tulude puhul iga tahtlikku tegevust või tegevusetust, mis on seotud:

- valede, ebatäpsete või ebatäielike väidete või dokumentide kasutamise või esitamisega, mille tagajärjel on Euroopa ühenduste üldeelarve või Euroopa ühenduste poolt või nimel juhitava eelarve rahalised vahendid ebaseaduslikult vähenenud;

[...]“.

5. Selle konventsiooni artiklis 2 on sätestatud:

„1. Iga liikmesriik võtab vajalikud meetmed tagamaks, et artiklis 1 osutatud käitumine ning artikli 1 lõikes 1 osutatud käitumisele kaasaaitamine või kihutamine või selle katse oleksid karistatavad tõhusate, proportsionaalsete ja ärahoidvate kriminaalkaristustega, sealhulgas vähemalt raske kelmuse juhtudel vabaduskaotusega, millele võib järgneda väljaandmine, kusjuures raske kelmuse all mõeldakse kelmust vähemalt miinimumsumma ulatuses, mille määrab iga liikmesriik. Miinimumsummaks ei või määrata üle 50 000 [euro].

[...]“.

² Euroopa Liidu lepingu artikli K.3 alusel koostatud, Brüsselis 26. juulil 1995 allkirjastatud ja nõukogu 26. juuli 1995. aasta aktile lisatud Euroopa ühenduste finantshuvide kaitse konventsioon (EÜT 1995, C 316, lk 49; ELT eriväljaanne 19/01, lk 9).

2. *Otsus 2006/928/EÜ*³

6. Otsuse 2006/928 artiklis 1 on ette nähtud:

„Rumeenia esitab iga aasta 31. märtsiks ja esimest korda 31. märtsiks 2007 komisjonile aruande edusammude kohta, mis on tehtud iga lisas nimetatud eesmärgi täitmiseks.

[...]“.

7. Selle otsuse lisas on märgitud:

„Artiklis 1 osutatud eesmärgid, mille Rumeenia peab täitma:

1. Edendada kohtunike ülemkogu suutlikkust ja usaldusväärsust, et tagada kohtumenetluste suurem läbipaistvus ja tõhusus. Jälgida uue tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku mõju ning esitada asjakohane aruanne.
2. Luua ettenähtud korras asutus, mis kontrollib majanduslike huvide deklaratsioonides esitatud andmete õigsust, vastuolusid ja võimalikke huvide konflikte, ning teeb siduvaid otsuseid, mis on aluseks võimalikele hoiatavatele sanktsioonidele.
3. Jätkata saavutatud edule toetudes kõrgemal tasemel esinevate korrupsioonijuhtumite professionaalset ja erapooletut uurimist.
4. Võtta täiendavaid meetmeid, et ennetada korrupsiooni ja võidelda selle vastu eelkõige kohalikes omavalitsustes.“

3. *Direktiiv (EL) 2017/1371*⁴

8. Direktiivi 2017/1371 artikli 2 lõikes 2 on märgitud:

„Käibemaksupõhistest omavahenditest tulenevate tulude puhul kohaldatakse käesolevat direktiivi üksnes ühise käibemaksusüsteemi vastu suunatud raskete süütegude puhul. Käesoleva direktiivi kohaldamisel käsitatakse ühise käibemaksusüsteemi vastu suunatud süütegusid raskete süütegudena, kui artikli 3 lõike 2 punktis d määratletud tahtlik tegu või tegevusetus on seotud kahe või enama liidu liikmesriigi territooriumiga ja kui kogukahju on vähemalt 10 000 000 eurot.“

9. Selle direktiivi artiklis 16 on ette nähtud:

„Euroopa ühenduste finantshuvide kaitse 26. juuli 1995. aasta konventsioon ning selle 27. septembri ja 29. novembri 1996. aasta ning 19. juuni 1997. aasta protokollid asendatakse alates 6. juulist 2019 käesoleva direktiiviga nende liikmesriikide puhul, kellele see on siduv.

Käesoleva direktiiviga seotud liikmesriikide puhul käsitatakse viiteid konventsioonile viidetena käesolevale direktiivile.“

³ Komisjoni 13. detsembri 2006. aasta otsus, millega nähakse ette kord, mille abil teha Rumeeniaga koostööd ja jälgida tema edusamme konkreetsete eesmärkide täitmisel kohtureformi alal ning korrupsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses (ELT 2006, L 354, lk 56).

⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuli 2017. aasta direktiiv, mis käsitleb võitlust liidu finantshuve kahjustavate pettuste vastu kriminaalõiguse abil (ELT 2017, L 198, lk 29; edaspidi „finantshuvide kaitse direktiiv“).

10. Sama direktiivi artikli 17 lõige 1 näeb ette:

„Liikmesriigid võtavad käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid vastu ja avaldavad need hiljemalt 6. juuliks 2019. Liikmesriigid edastavad kõnealuste normide teksti viivitamata komisjonile. Liikmesriigid kohaldavad kõnealuseid norme alates 6. juulist 2019.

[...]“.

B. Rumeenia õigus

1. Rumeenia põhiseadus

11. Rumeenia põhiseaduse artikli 15 lõikes 2 on sätestatud, et „seadus toimib ainult edasiulatuvalt, välja arvatud leebemad karistus- või haldusõigusnormid“.

12. Artiklis 147 on sätestatud:

„1. Kehtivate seaduste ja määruste sätted ning põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistatud määruste sätted kaotavad kehtivuse 45 päeva möödumisel konstitutsioonikohtu otsuse avaldamisest, välja arvatud juhul, kui parlament või valitsus ühtlustab sel ajavahemikul põhiseadusega vastuolus olevad sätted põhiseaduse sätetega. Sel ajavahemikul peatatakse põhiseadusega vastuolus olevaks peetavad sätted automaatselt.

[...]

4. Konstitutsioonikohtu otsused avaldatakse *Monitorul Oficial al României*'s [(Rumeenia ametlik väljaanne)]. Need on üldjuhul siduvad alates nende avaldamise kuupäevast ja neil on üksnes *ex nunc* mõju.“

2. Karistusõigus

*a) 1969. aasta karistusseadustik 1996. aasta muudatustega*⁵

13. Selle artikli 123 esimesest lõigust nähtub, et „[a]egumistähtaja katkestab iga sellise toimingute tegemine, millest kahtlustatavat või süüdistatavat peab seadusest tulenevalt kriminaalmenetluse käigus teavitama“.

*b) 2009. aasta karistusseadustik*⁶

14. 2009. aasta karistusseadustiku artikli 5 lõikes 1 on sätestatud, et „[k]ui süüteo toimepanemisest kuni lõpliku kohtuotsuse kuulutamiseni kehtib üks või mitu karistusseadust, kohaldatakse leebemat seadust“.

⁵ 21. juuli 1968. aasta karistusseadustik (uuesti avaldatud) (Codul Penal din 21 iulie 1968, republicat) (Monitorul Oficial al României, I osa, nr 65, 16.4.1997). Karistusseadustiku tekst on koodifitseeritud karistusseadustiku muutmise seadusega nr 140/1996 (Lege nr. 140/1996, pentru modificarea și completarea Codului penal) (Monitorul Oficial al României, I osa, nr 289, 14.11.1996) ja see kehtis kuni 1. veebruarini 2014 (edaspidi „1969. aasta karistusseadustik“).

⁶ 17. juuli 2009. aasta seadus nr 286/2009 karistusseadustiku kohta (Legea nr. 286/2009 privind Codul penal) (Monitorul Oficial al României, I osa, nr 510, 24.7.2009) (edaspidi „2009. aasta karistusseadustik“). Kehtiv alates 1. veebruarist 2014.

15. Sama seadustiku artikli 5 lõike 2 kohaselt kohaldatakse eelmist lõiget ka juhul, kui põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistatud seadused või mõned nende õigusnormid sisaldavad leebemaid karistusõiguse sätteid.

16. Artikli 6 lõikes 1 on sätestatud, et „[k]ui seadus, mis näeb ette kergema karistuse, jõustub pärast süüdimõistva kohtuotsuse jõustumist ja enne vangistuse või rahalise karistuse täielikku täideviimist, vähendatakse mõistetud karistust, kui see ületab toimepandud süüteo eest uues seaduses ette nähtud maksimaalse erimäära“.

17. Artikli 154 lõikes 1 on sätestatud:

„Kriminaalvastutuse aegumistähtjad on:

- a) [15] aastat, kui toime pandud süüteo eest karistatakse eluaegse vangistusega või üle [20]aastase vangistusega;
- b) [10] aastat, kui toime pandud süüteo eest karistatakse [kümne- kuni kahekümne]aastase vangistusega;
- c) [8] aastat, kui toime pandud süüteo eest karistatakse [viie- kuni kümne]aastase vangistusega;
- d) [5] aastat, kui toime pandud süüteo eest karistatakse [ühe- kuni viie]aastase vangistusega;
- e) [3] aastat, kui toime pandud süüteo eest karistatakse kuni üheaastase vangistusega või rahalise karistusega“.

18. Artiklis 155 oli sätestatud:

„(1) Kriminaalvastutuse aegumistähtaja katkestab kriminaalasjas iga menetlustoimingu tegemine.

(2) Iga kord pärast katkestust algab aegumistähtaeg uuesti.

[...]“.

19. 30. mai 2022. aasta dekreetseadusega nr 71⁷ muudeti 2009. aasta karistusseadustiku artiklit 155. Selle artikli lõige 1 on nüüd järgmise sisuga: „[k]riminaalvastutuse aegumistähtaeg katkeb, kui menetluses tehakse mis tahes menetlustoiming, millest tuleb vastavalt seadusele kahtlustatavat või süüdistatavat teavitada.“

c) *Kriminaalmenetluse seadustik*⁸

20. Artikli 426 punkti b kohaselt võib kriminaalasjas tehtud lõplike kohtuotsuste peale esitada erakorralise tühistamiskaebuse, kui süüdistatav on süüdi mõistetud, kuid on olemas tõendid kriminaalmenetluse lõpetamise aluse kohta.

⁷ Valitsuse 30. mai 2022. aasta kiireloomuline dekreetseadus nr 71, millega muudetakse seaduse nr 286/2009 karistusseadustiku kohta artikli 155 lõiget 1 (Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 71 din 30 mai 2022 pentru modificarea articolului 155 alineatul (1) din Legea nr. 286/2009 privind Codul penal) (*Monitorul Oficial al României*, I osa, nr 531, 30.5.2022; edaspidi „dekreetseadus nr 71/2022“).

⁸ Seadus nr 135/2010 kriminaalmenetluse seadustiku kohta (Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală) (*Monitorul Oficial al României*, I osa, nr 486, 15.7.2010).

d) Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtuotsus nr 297/2018

21. Curtea Constituțională (Rumeenia konstitutsioonikohus) tuvastas 26. aprilli 2018. aasta kohtuotsuses nr 297/2018, mis avaldati 25. juunil 2018, põhiseadusvastasuse vastuväitega nõustudes, et kriminaalvastutuse aegumistähtaja katkestamine menetluses mis tahes menetlustoimingu tegemise korral, nagu oli ette nähtud 2009. aasta karistusseadustiku artikli 155 lõikes 1, on põhiseadusega vastuolus.

22. Curtea Constituțională (Rumeenia konstitutsioonikohus) hinnangul ei olnud see 2009. aasta karistusseadustiku säte ootuspärane ning rikkus süütegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõtet, kuna selle väljend „mis tahes menetlustoiming“ hõlmas ka toiminguid, millest kahtlustatavat või süüdistatavat ei teavitata. Seetõttu ei saanud ta teada, et aegumistähtaeg oli katkenud ja et hakkas jooksmas tema kriminaalvastutusele võtmise uus aegumistähtaeg.⁹

23. Rumeenia seadusandja ei tegutsenud 2009. aasta karistusseadustiku artikli 155 lõike 1 muutmiseks Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) ette nähtud viisil ning üldkohtutes tekkis kriminaalvastutuse aegumistähtaegade katkemise kohta ebaühtlane kohtupraktika.¹⁰

e) Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtuotsus nr 358/2022

24. Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) otsustas 26. mai 2022. aasta kohtuotsuses nr 358/2022, mis avaldati 9. juunil 2022, uue põhiseadusvastasuse vastuväitega nõustudes, et 2009. aasta karistusseadustiku artikli 155 lõige 1 on põhiseadusega vastuolus.

25. Kohus märkis, et:

- seadusandja ei tegutsenud selleks – nagu nõuab põhiseaduse artikli 147 lõige 1 –, et viia kohtuotsusega nr 297/2018 põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistatud sätted põhiseadusega kooskõlla ja reguleerida juhtumeid, mil kriminaalvastutuse aegumistähtaeg katkeb;
- sellise seadusandliku tegevuse puudumise tõttu ei olnud kohtutel võimalik vastutuse aegumise katkemise põhjuseid ise kindlaks määrata. 2009. aasta karistusseadustiku artikli 155 lõike 1 kohaldamine ei olnud selge ega ootuspärane, mis tekitas ebaühtlase kohtupraktika. Kehtiv õiguslik raamistik ei andnud vajalikke õiguslikke elemente karistusseadustiku artikli 155 lõike 1 ootuspäraseks kohaldamiseks pärast kohtuotsust nr 297/2018;
- järelikult ei olnud Rumeenia positiivses õiguses ette nähtud ühtegi kriminaalvastutuse aegumistähtaja katkemise juhtumit alates kohtuotsuse nr 297/2018 avaldamise kuupäevast kuni seadusandja sellise õigustloova akti jõustumiseni, mis reguleerib sõnaselgelt selle tähtaja katkemise põhjuseid.¹¹

⁹ Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) leidis vastupidi, et varasem seadusandlik lahendus (1969. aasta karistusseadustiku artikli 123 esimene lõik) vastas põhiseaduses ette nähtud ootuspärasuse tingimustele, kuna see nägi ette, et kriminaalvastutuse aegumistähtaega võib katkestada ainult sellise toimingu tegemine, millest tuleb süüdistatavale seaduse kohaselt teatada.

¹⁰ Eelotsusetaotluse kohaselt tunnistas Înalta Curte de Casație și Justiție (Rumeenia kassatsioonikohus) vastuvõetamatuks nii 2009. aasta karistusseadustiku artikli 155 lõike 1 tõlgendamise taotlused pärast põhiseaduslikkuse järelevalve kohtuotsust nr 297/2018 kui ka erakorralise kaebuse selle sätte tõlgendamiseks seaduse huvides. Seda kajastavad vastavalt 21. märtsi 2019. aasta kohtuotsus nr 5 ja 11. novembri 2019. aasta kohtuotsus nr 25.

¹¹ See normatiivakt võeti vastu mõni päev pärast põhiseaduslikkuse järelevalve kohtuotsuse nr 358/2022 avaldamist (vt käesoleva ettepaneku punkt 19).

f) *Înalta Curte de Casație și Justiție (kassatsioonikohus) otsus nr 67/2022*

26. *Înalta Curte de Casație și Justiție* (kassatsioonikohus) tegi 25. oktoobri 2022. aasta kohtuotsusega nr 67/2022, mis avaldati 28. novembril 2022, seaduse huvides esitatud kaebust lahendades, nagu seda nimetab eelotsusetaotluse esitanud kohus¹², järgmised avaldused:

- aegumise katkemise normid on karistusõiguse (olulised) materiaalõigusnormid. Nende ajalise kohaldamise seisukohast kehtib nende suhtes 2009. aasta karistusseadustiku artiklis 3 ette nähtud karistusseaduse tagasiulatuva jõu puudumise põhimõte, välja arvatud leebemate sätete puhul vastavalt Rumeenia põhiseaduse artikli 15 lõikes 2 ja karistusseadustiku artiklis 5 ette nähtud *lex mitior*'i põhimõttele;
- ajavahemikus 25. juunist 2018 (põhiseaduslikkuse järelevalve kohtuotsuse nr 297/2018 avaldamise kuupäev, mida täpsustati põhiseaduslikkuse järelevalve kohtuotsusega nr 358/2022) kuni 30. maini 2022 ei olnud 2009. aasta karistusseadustiku artikli 155 lõikes 1 ette nähtud ühtegi kriminaalvastutuse aegumistähtaja katkemise põhjust;
- kohus, kes lahendab põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses tehtud otsuste nr 297/2018 ja nr 358/2022 toimet põhineva erakorralise tühistamiskaebuse, ei või kriminaalvastutuse aegumist uuesti läbi vaadata, kui apellatsioonikohus on kriminaalmenetluse lõpetamise aluse toimet arutanud ja hinnanud otsusest nr 358/2022 varasemas menetluses.

3. *Kohtunike distsiplinaarkorra õigusaktid*

27. Seaduse nr 303/2004¹³ artikli 99 punktis ş kvalifitseeriti seaduse huvides esitatud kaebuste kohta *Curtea Constituțională* (konstitutsioonikohus) või *Înalta Curte de Casație și Justiție* (kassatsioonikohus) tehtud kohtuotsuste täitmata jätmine distsiplinaarsüütegudeks.

28. Seaduse nr 303/2022¹⁴ artikli 271 punktis s on sätestatud, et „distsiplinaarsüütegudeks loetakse kohustuste täitmist pahauskselt või raske hooletusega“.

29. Seaduse nr 303/2022 artiklis 272 on sätestatud:

„(1) Kohtunik või prokurör toimib pahauskselt, kui ta teadlikult rikub materiaal- või menetlusõiguse norme eesmärgiga isikut kahjustada või mööndes isiku kahjustamist.

(2) Kohtunik või prokurör paneb toime raske hooletuse, kui ta rikub süüliselt, raskelt, kahtlematult ja lubamatult materiaal- või menetlusõiguse norme.

[...]“.

¹² See kohtuotsus näib viitavat sellele, et tegemist on pigem eelneva konsulteerimisega õigusküsimustes.

¹³ 28. juuni 2004. aasta seadus nr 303/2004 kohtunike ja prokuröride staatuse kohta (Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor) (uuesti avaldatud ametlikus väljaandes *Monitorul Oficial al României*, I osa, nr 826, 13.9.2005).

¹⁴ 15. novembri 2022. aasta seadus nr 303/2022 kohtunike ja prokuröride staatuse kohta (Legea nr. 303/2022 din 15 noiembrie 2022 privind statutul judecătorilor și procurorilor) (avaldatud ametlikus väljaandes *Monitorul Oficial al României*, nr 1102, 16.11.2022).

II. Faktilised asjaolud, kohtuvaidlus ja eelotsuse küsimused

30. Curtea de Apel Braşov (Braşovi apellatsioonikohus, Rumeenia) mõistis 30. juuni 2020. aasta kohtuotsusega nr 285/AP¹⁵ mitu isikut (C. O, C. I., L. N., K. A. ja S. P.) lõplikult süüdi maksudest kõrvalehoidumise ja organiseeritud kuritegeliku ühenduse moodustamise süütegude toimepanijatena.

31. Maksudest kõrvalehoidumise süüteo puhul pidas kohus tõendatuks, et süüdimõistetud olid 2010. aastal jätnud aktsiisi peatamise korra alusel tehtud kaubandustehingud või ostetud diislikütuse müügist kodumaistele klientidele teenitud tulud täielikult või osaliselt raamatupidamisarvestusse kandmata. Seega tekkis riigikassale kahju nii diislikütuse käibemaksu kui ka aktsiisi osas.

32. Mõistetud karistused hõlmasid vabadusekaotuslikku karistust ja kohustust maksta maksukahju eest hüvitist kokku summas 13 964 482 Rumeenia leud (ligikaudu 3 240 000 eurot), mis sisaldas käibemaksu.

33. Kaks süüdimõistetut (K. A. ja S. P.) kannavad praegu 30. juuni 2020. aasta kohtuotsuse täitmiseks vangistust.

34. Süüdimõistetud esitasid eelotsusetaotluse esitanud kohtule 30. juuni 2020. aasta kohtuotsuse peale erakorralise tühistamiskaebuse (kriminaalmenetluse seadustiku artikli 426 punkt b).

35. Erakorralises kaebuses paluvad nad selle kohtuotsuse tühistada seetõttu, et nad mõisteti süüdi vaatamata sellele, et kriminaalvastutuse aegumistähtaeg oli möödunud. Nad tuginevad selleks Curtea Constituţională (konstitutsioonikohus) kohtuotsustele nr 297/2018 ja nr 358/2022.

36. Apellandid väidavad, et:

- nende suhtes tuleks kohaldada leebema karistusseaduse põhimõtet. Süütegude puhul, mille eest nad süüdi mõisteti, määrati leebemas seaduses kriminaalvastutuse aegumistähtajaks lühem aegumistähtaeg, mis lõppes enne asjas lõpliku kohtuotsuse tegemist. Kriminaalvastutuse aegumine ilmnis pärast kriminaalasjas tehtud lõplikku kohtuotsust tulenevalt kohtuotsusest nr 358/2022, millega tunnistati 2009. aasta karistusseadustiku artikli 155 lõige 1 põhiseadusega vastuolus olevaks, ja tuvastati, et pärast kohtuotsuse nr 297/2018 avaldamist ei sisaldanud riigisisised karistusõiguse normid kriminaalvastutuse aegumise katkemise põhjuseid;
- kriminaalvastutuse aegumise katkemise põhjuste puudumine kahe põhiseaduslikkuse järelevalve kohtuotsuse vahelisel ajal, mida on rõhutatud kohtuotsuses nr 358/2022, on iseenesest leebem karistusseadus. Seda tuleb kohaldada süüdistatavate suhtes, kes on kuni kohtuotsuse nr 297/2018 avaldamiseni pannud toime süütegusid, mille suhtes ei ole lõplikku kohtuotsust tehtud. Neil asjaoludel, kui katkemise aluseid ei oleks arvesse võetud, oleks 2009. aasta karistusseadustiku artikli 154 lõike 1 punktis b ette nähtud 10aastane aegumistähtaeg möödunud enne, kui süüdimõistev kohtuotsus oleks jõustunud.

37. Ministerul Public – Direcția Națională Anticorupție (prokuratuur – riiklik korruptsioonivastase võitluse direktoraat, Rumeenia; edaspidi „DNA“) palus erakorralise kaebuse raames esitada Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse, et see kohus teeks kindlaks, kas ELTL

¹⁵ 30. juuni 2020. aasta kohtuotsusega jäeti Tribunalul Braşovi (Braşovi esimese astme kohus, Rumeenia) 13. märtsi 2018. aasta kohtuotsus nr 38/S muutmata.

artiklit 325, otsust 2006/928 ja harta artiklit 49 tuleb tõlgendada nii, et nendega on lubatud kohtuotsusest nr 358/2022 tulenev konstitutsioonikohtu praktika kohaldamata jätta. Tema arvates kaasneb selle kohtuotsuse rakendamise ja süsteemne karistamatuse oht kohtuasjades, milles kohaldatakse liidu õigust.

38. Apellandid väitsid seevastu, et liidu õigusnormid ei ole selles kohtuasjas asjasse puutuvad, mistõttu ei ole eelotsusetaotlus asjakohane. Lisaks väitsid nad, et leebema karistusseaduse kohaldamise põhimõte on põhiseaduse tasandi põhimõte ja võimalike liidu õigusnormide suhtes esimuslik.

39. Eelotsusetaotluse esitanud kohus kinnitab, et juhul, kui ta rahuldab apellantide nõuded, peaks ta lõpliku süüdimõistva kohtuotsuse tühistama ja kriminaalmenetluse lõpetama, mis muudaks apellantide karistuse kandmise jätkamise võimatuks. Pärast selle eelduse seadmist esitab ta sisuliselt mitu põhjust, miks Rumeenia põhiseadusega tagatud leebema karistusseaduse põhimõte, mille kohaldamine oleks liidu õigusega vastuolus, tuleks käesoleval juhul kõrvale jätta.

40. Nendel asjaoludel esitab Curtea de Apel Braşov (Braşovi apellatsioonikohus) Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas ELL artiklit 2, artikli 19 lõike 1 teist lõiku ja ELL artikli 4 [lõiget 3] koostoimes ELTL artikli 325 lõikega 1, finantshuvide kaitse konventsiooni artikli 2 lõikega 1, finantshuvide kaitse direktiivi artiklitega 2 ja 12 ning nõukogu 28. novembri 2006. aasta direktiiviga 2006/112/EÜ, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi, seoses tõhusate ja hoiatavate karistuste põhimõttega Euroopa Liidu finantshuve kahjustavate raskete kelmuste eest ja vastavalt komisjoni otsusele 2006/928/EÜ, viitega Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 49 [lõike 1] viimasele lausele, tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus niisugune õiguslik olukord nagu see, mida käsitletakse põhikohtuasjas, kus süüdimõistetud apellandid taotleavad kriminaalasjas tehtud lõpliku süüdimõistva kohtuotsuse tühistamist erakorralist õiguskaitsevahendit kasutades, tuginedes leebema karistusseaduse kohaldamise põhimõttele, mis oleks olnud kohaldatav sisulise menetluse käigus ning mis oleks enne kohtuasjas otsuse tegemist ette näinud lühema ja kehtiva aegumistähtaja, kuid mis tuvastati sellest hetkest hiljem, riigisisese konstitutsioonikohtu otsusega, millega tunnistati põhiseadusvastaseks kriminaalvastutuse aegumise katkemist käsitleva seaduse tekst (2022. aasta kohtuotsus) seadusandja tegevusetuse tõttu, kuna viimane ei astunud samme, et viia seaduse tekst kooskõlla sama konstitutsioonikohtu varasema otsusega, mis tehti neli aastat enne eespool viidatud otsust (2018. aasta kohtuotsus) – ja vahepeal oli esimese astme kohtute praktika, mis tekkis esimese otsuse alusel, juba välja kujunenud selles suunas, et kõnealune tekst oli jätkuvalt olemas sellisel kujul, nagu seda mõisteti pärast konstitutsioonikohtu esimest otsust –, mille praktiline tagajärg oli see, et kõikide selliste süütegude aegumistähtaega, mille kohta ei olnud tehtud lõplikku süüdimõistvat kohtuotsust enne konstitutsioonikohtu esimest kohtuotsust, vähendati poole võrra ning et kõnealuste süüdistatavate suhtes läbiviidav kriminaalmenetlus seejärel lõpetati?
2. Kas ELL artiklit 2, mis on seotud õigusriigi väärtustega ja inimõiguste austamisega ühiskonnas, mida iseloomustab õigus, ning ELL artikli 4 [lõiget 3] liidu ja liikmesriikidevahelise lojaalse koostöö kohta, kohaldades komisjoni otsust 2006/928/EÜ seoses kohustusega tagada Rumeenia kohtusüsteemi tõhusus, viitega harta artikli 49 [lõike 1] viimasele lausele, milles sätestatakse soodsama karistusseaduse põhimõte, tuleb seoses riigisisese kohtusüsteemi kui tervikuga tõlgendada nii, et nendega on vastuolus selline õiguslik olukord nagu see, mida käsitletakse põhikohtuasjas, kus süüdimõistetud apellandid taotleavad kriminaalasjas tehtud

lõpliku süüdimõistva otsuse tühistamist erakorralist õiguskaitsevahendit kasutades, tuginedes leebema karistusseaduse kohaldamise põhimõttele, mis oleks olnud kohaldatav sisulise menetluse käigus ning mis oleks enne kohtuasjas otsuse tegemist ette näinud lühema ja kehtiva aegumistähtaja, kuid mis tuvastati sellest hetkest hiljem, riigisisese konstitutsioonikohtu kohtuotsusega, millega tunnistati põhiseadusvastaseks kriminaalvastutuse aegumise katkemist käsitleva seaduse tekst (2022. aasta kohtuotsus) seadusandja tegevusetuse tõttu, kuna viimane ei astunud samme, et viia seaduse tekst kooskõlla sama konstitutsioonikohtu varasema otsusega, mis tehti neli aastat enne eespool viidatud otsust (2018. aasta kohtuotsus) – ja vahepeal oli esimese astme kohtute praktika, mis tekkis esimese kohtuotsuse alusel, juba välja kujunenud selles suunas, et kõnealune tekst oli jätkuvalt olemas sellisel kujul, nagu seda mõisteti pärast konstitutsioonikohtu esimest otsust –, mille praktiline tagajärg oli see, et kõikide selliste süütegude aegumistähtaega, mille kohta ei olnud tehtud lõplikku süüdimõistvat kohtuotsust enne konstitutsioonikohtu esimest kohtuotsust, vähendati poole võrra ning et kõnealuste süüdistatavate suhtes läbiviidav kriminaalmenetlus seejärel lõpetati?

3. Kui vastus on jaatav, ning ainult juhul, kui liidu õigusega kooskõlas olevat tõlgendust ei saa anda, siis kas liidu õiguse esimese põhimõtet tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisese õigusnormid või praktika, mille alusel riigisisestele tavakohtutele on siduvad riigisisese konstitutsioonikohtu otsused ning riigisisese kõrgeima kohtu siduvad otsused, ning sel põhjusel ja välja arvatud juhul, kui nad panevad toime distsiplinaarsüüteo, ei või nad jätta omal algatusel kohaldamata viidatud otsustest tulenevat kohtupraktikat, ka juhul kui nad leiavad Euroopa Kohtu otsust arvestades, et kõnealune kohtupraktika on vastuolus ELL artikliga 2, ELL artikli 19 lõike 1 teise lõiguga ja ELL artikli 4 [lõikega 3], koostoimes ELTL artikli 325 lõikega 1, vastavalt komisjoni otsusele 2006/928/EÜ, viitega harta artikli 49 [lõike 1] viimasele taandele, nagu põhikohtuasja olukorras?“

III. Menetlus Euroopa Kohtus

41. Eelotsusetaotlus registreeriti Euroopa Kohtus 22. veebruaril 2023 koos lisatud kiirmenetluse kohaldamise taotlusega.

42. Pärast seda, kui Euroopa Kohus oli saanud eelotsusetaotluse esitanud kohtult kinnituse, et kaks põhikohtuasja kaebajat olid 30. juuni 2020. aasta kohtuotsuse täitmiseks vahistatud ja et kui nende süüdimõistmise peale esitatud erakorralised kaebused rahuldatakse, tuleks nad vabastada, otsustas Euroopa Kohus, et eelotsusetaotluse suhtes tuleb kohaldada kiirmenetlust.

43. 24. märtsil 2023 edastas eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtule oma eelotsusetaotluse täienduse, mis tehti teatavaks huvitatud isikutele, et nad saaksid seda oma seisukohtades arvesse võtta.

44. Kirjalikud seisukohad esitasid neli põhikohtuasja kaebajat (C. O, C. I., L. N. ja S. P.), Rumeenia valitsus ja Euroopa Komisjon.

45. Kohtuistungil 10. mail 2023 osalesid Rumeenia valitsus ja komisjon.

IV. Õiguslik hinnang

A. Vastuvõetavus

46. Mul ei ole kahtlusi kolme esitatud eelotsuse küsimuse vastuvõetavuses, kuid on seoses täiendusega, mille edastas eelotsusetaotluse esitanud kohus 24. märtsil 2023.

47. Selles täienduses palub asja menetlev kohus Euroopa Kohtul, kui see vastab tema küsimustele jaatavalt, lisada põhjenduskäik, mis väldiks seda, et Rumeenia põhiseaduses sätestatud diskrimineerimiskeelu põhimõte muudaks selle vastuse tulemuseks.¹⁶

48. Täiendus sisaldab tegelikult uut ja lisatud varjatud eelotsusetaotlust, mis – nagu rõhutasid C.I., C. O. ja Rumeenia valitsus – osutub hüpoteetiliseks¹⁷, kuna see ei ole algse vaidluse lahendamiseks hädavajalik. Selle aluseks olevad kahtlused puudutavad kohtuotsuseid, mille on Rumeenia kohtud Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) kohtupraktika alusel juba tühistanud. Algses vaidluses ei ole kaebajad sellises olukorras.

B. Esimene ja teine eelotsuse küsimus

49. Kahe esimese eelotsuse küsimusega, millele saab vastata koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas selliste faktiliste ja õiguslike asjaolude esinemisel, nagu ta on kirjeldanud, on ELTL artikli 325 lõikega 1 koostoimes finantshuve kaitse konventsiooni artikliga 2, otsusega 2006/928 ja harta artikliga 49, riigisisese kriminaalvastutuse aegumistähtaegade katkemist käsitlevad õigusnormid ja kohtupraktika vastuolus.

50. Mõlema küsimuse eeldus on, et riigisiseste õigusnormide kohaldamine konstitutsioonikohtu praktika tähenduses tekitab ohu, et isik jääb karistamata tegude eest, mis kujutavad endast liidu finantshuve kahjustavat rasket pettust. Selle tausta osas sisaldab eelotsusetaotluse esitanud kohtu põhjenduskäik muu hulgas viiteid Euroopa Kohtu otsustele Åkerberg Fransson,¹⁸ Taricco jt,¹⁹ M.A.S. ja M.B.²⁰ ja Euro Box Promotion jt.²¹

¹⁶ Tema arvates on Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) praktika muutnud paljud vabadusekaotuslikud karistused ebatõhusaks, kuna kriminaalvastutuse aegumistähtaegade katkemise põhjuseid ei ole. See tekitab diskrimineerimise olukorra ühelt poolt selle vaidluse apellantide ja teiselt poolt süüdimõistetute suhtes, kelle suhtes seda *lex mitior*'i põhimõtet ei kohaldata.

¹⁷ Euroopa Kohus võib liikmesriigi kohtu esitatud eelotsusetaotlusele vastamast keelduda siis, kui on ilmne, et taotletud liidu õiguse tõlgendus ei ole põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega mingil viisil seotud, *kui probleem on hüpoteetiline* (kohtujuristi kursiiv) või kui Euroopa Kohtule ei ole teada talle esitatud küsimustele tarviliku vastuse andmiseks vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid (22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus Stichting Rookpreventie Jeugd jt (C-160/20, EU:C:2022:101), punkt 82).

¹⁸ 26. veebruari 2013. aasta kohtuotsus C-617/10, EU:C:2013:105; edaspidi „kohtuotsus Åkerberg Fransson“.

¹⁹ 8. septembri 2015. aasta kohtuotsus C-105/14, EU:C:2015:555; edaspidi „kohtuotsus Taricco“.

²⁰ 5. detsembri 2017. aasta kohtuotsus C-42/17, EU:C:2017:936; edaspidi „kohtuotsus M.A.S. ja M.B.“.

²¹ 21. detsembri 2021. aasta kohtuotsus C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 ja C-840/19, EU:C:2021:1034; edaspidi „kohtuotsus Euro Box Promotion“.

1. Kohaldatavad liidu õigusnormid

51. Kõigepealt tuleb käesolevas kohtuasjas jätta kohaldamata finantshuvide kaitse direktiiv, mille artikkel 12 kehtestab ühiseeskirjad kriminaalvastutuse aegumistähtaegade kohta kuritegude puhul, mis kujutavad endast liidu finantshuve kahjustavat pettust, sest:

- need ühiseeskirjad käsitlevad (artikkel 17) pärast 6. juulit 2019 toime pandud rikkumisi. Teod, mille eest selles kohtuvaidluses karistus määrati, leidsid aset 2010. aastal;
- finantshuvide kaitse direktiiv reguleerib (artikli 2 lõige 2) ühise käibemaksusüsteemi raskeid rikkumisi, mis on seotud kahe või enama liikmesriigi territooriumiga ja mille kogukahju on üle 10 000 000 euro. Selles vaidluses kõne all oleva rikkumise väärtus on väiksem.

52. Mis puudutab direktiivi 2006/112/EÜ²² koostoimes ELL artikli 4 lõikega 3, siis see paneb küll liikmesriikidele kohustuse võidelda käibemaksupettustega²³, kuid ei sisalda erinorme, mida kohaldataks sellises olukorras nagu põhikohtuasjas.

53. ELL artiklit 2, artikli 19 lõike 1 teist lõiku ja ELL artikli 4 lõiget 3 võib arvesse võtta analüüsimisel, kas liikmesriigi õigusnormid ja kohtupraktika on kooskõlas ELTL artikli 325 lõikega 1, mis on esmase õiguse norm, millega on kehtestatud liidu finantshuvide kaitse põhimõte.

54. Sama kehtib finantshuvide kaitse konventsiooni kohta, mis täpsustab ELTL artiklis 325 sätestatud põhimõtet.

55. Lisaks ELTL artiklile 325 võib vastust mõjutada ka otsus 2006/928²⁴. Kuigi siin karistatavad rikkumised on seotud käibemaksupettusega, mõjutab Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) kohtupraktikaga kriminaalvastutuse aegumistähtaegade kohta loodud olukord ka korruptsioonikuritegusid, eelkõige kõrgetasemelisi korruptsioonikuritegusid, nagu märkis komisjon oma 2022. aasta koostöö- ja jälgimiskorra aruandes.²⁵

56. Pärast neid täpsustusi analüüsin oma järgnevas arutluskäigus järgmist:

- kas Rumeenia konstitutsioonikohtu praktika kriminaalvastutuse aegumise katkemise kohta on vastuolus ELTL artikliga 325 ja otsusega 2006/928;
- kui selline rikkumine peaks tuvastatama, siis kas see kohtupraktika võiks vastata harta artikli 49 lõike 1 viimase lausega kaitstud *lex mitior*'i põhimõttele;
- kas Rumeenia õiguses on *lex mitior*'i põhimõttel kõrgem kaitsetase, millega on kõnealuse konstitutsioonikohtu praktika seotud.

²² Nõukogu 28. novembri 2006. aasta direktiiv, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi (ELT 2006, L 347, lk 1).

²³ Kohtuotsused Åkerberg Fransson (punkt 25) ja Taricco (punkt 36). Konkreetset „tuleneb [...]direktiivi [2006/112] artiklitest 2 ja 273 koostoimes ELL artikli 4 lõikega 3, et liikmesriigid on kohustatud võtma kõik sobivad meetmed seadusandluse ja halduse tasandil, et tagada oma territooriumil täies ulatuses käibemaksu kogumine ja võidelda maksupettuste vastu“ (2. mai 2018. aasta kohtuotsus Scialdone, C-574/15, EU:C:2018:295, punkt 26).

²⁴ Selle olemuse, sisu ja tagajärgede kohta vt 18. mai 2021. aasta kohtuotsus Asociația „Forumul Judecătorilor din România“ jt (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 ja C-397/19, EU:C:2021:393, edaspidi „kohtuotsus Asociația Forumul Judecătorilor din România“), punktid 152–178, ja Euro Box Promotion, punktid 155–175.

²⁵ Dokument COM(2022) 664 (final), 22.11.2022, komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule Rumeenias koostöö- ja jälgimiskorra raames saavutatud edusammude kohta (edaspidi „koostöö- ja jälgimiskorra aruanne 2022“), lk 13 ja 27.

2. ELTL artikli 325 lõige 1 ja liidu finantshuvide kaitset käsitlev kohtupraktika

57. ELTL artikli 325 lõike 1 kohaselt võitlevad liit ja liikmesriigid „kelmuste ja muu liidu finantshuve kahjustava ebaseadusliku tegevuse vastu [...] meetmetega, mis toimivad tõkestavalt ja tagavad liikmesriikides [...] tõhusa kaitse“²⁶.

58. Liikmesriigid on kohustatud eelkõige võtma vajalikud meetmed, et tagada omavahendite – mis on ühtlustatud käibemaksubaasile ühtse maksumäära kohaldamisest saadud tulu – tegelikult ja täies ulatuses kogumine²⁷.

59. ELTL artikli 325 viide „kelmuste ja muu liidu finantshuve kahjustava ebaseadusliku tegevuse“ kohta tähendab Euroopa Kohtu²⁸ sõnul, et korrupsioon võib olla seotud pettusejuhtudega ja, vastupidi, pettuse toimepanemist võib hõlbustada korrupsioonitegudega. Finantshuvide kahjustamine võib teatud juhtudel tuleneda näiteks käibemaksupettuse ja korrupsiooni koostoimest.²⁹

60. Finantshuvide kaitse konventsiooni artiklis 1 määratletud „kelmus“³⁰ hõlmab tulusid ühtse määra kohaldamisest ühtlustatud käibemaksubaasi suhtes, mis määratakse kindlaks kooskõlas liidu eeskirjadega.³¹

61. Nagu ma juba märkisin, mõisteti käesolevas kohtuasjas süüdimõistetud süüdi maksudest kõrvalehoidumise ja kuritegeliku ühenduse moodustamise süütegudes, mis pandi toime käibemaksu ja diislikütuse aktsiisimaksu suhtes. Seega ei ole kahtlust, et ELTL artikli 325 lõige 1 on kohaldatav ja tegemist on liidu finantshuve kahjustavate raskete pettustega: pettuse summa ületab 50 000 eurot (finantshuvide kaitse konventsiooni artikli 2 lõige 1).

62. ELTL artikli 325 lõike 1 rakendamisel võivad liikmesriigid vabalt valida kohaldatavad karistused. Need võivad olla haldussanktsioonid, kriminaalkaristused või nende kombinatsioonid. Igal juhul peavad nad tagama kogu käibemaksutulu kogumise ja seega kaitsma liidu finantshuve. Kriminaalkaristused võivad olla vältimatud, selleks et võidelda tõhusalt ja hoiatavalt teatavate raskete käibemaksupettuste vastu.³²

63. Rumeenia õiguses on nende pettuste eest ette nähtud kriminaalkaristused ning käesolevas eelotsusetaotluses ei ole kahtlust, et need on iseenesest tõhusad ja hoiatavad. Samuti ei ole vaidlustatud seda, et 2009. aasta karistusseadustikus selle kategooria süütegude puhul ette nähtud

²⁶ 5. juuni 2018. aasta kohtuotsus Kolev jt (C-612/15, EU:C:2018:392, edaspidi „kohtuotsus Kolev“, punkt 50), 17. jaanuari 2019. aasta kohtuotsus Dzivev jt (C-310/16, EU:C:2019:30, edaspidi „kohtuotsus Dzivev“, punkt 25) ja Euro Box Promotion, punkt 181.

²⁷ Kohtuotsused M.A.S. ja M.B. (punktid 31 ja 32), Kolev (punktid 51 ja 52) ja Euro Box Promotion (punkt 182).

²⁸ „[V]õttes arvesse liidu finantshuvide kaitsmisele omistatavat tähtsust, mis on üks tema eesmärke [...], ei saa [ELTL artikli 325 lõike 1] mõistet „ebaseaduslik tegevus“ tõlgendada kitsalt (2. mai 2018. aasta kohtuotsus Scialdone, C-574/15, EU:C:2018:295, punkt 45 ja seal viidatud kohtupraktika).

²⁹ Kohtuotsus Euro Box Promotion (punkt 186) ja kohtujurist Bobeki ettepanek selles kohtuasjas (EU:C:2021:170, punktid 98 ja 99).

³⁰ „[I]ga tahtlik tegevus või tegevusetus, mis on seotud valede, ebatäpsete või ebatäielike väidete või dokumentide kasutamise või esitamisega, mille tagajärjel on [liidu] üldeelarve või [liidu] poolt või nimel juhitava eelarve rahalised vahendid ebaseaduslikult vähenenud.“

³¹ Kohtuotsus Taricco, punkt 41.

³² Kohtuotsus Taricco, punkt 39.

aegumistähtjad³³ on teoreetiliselt sobivad³⁴, st et need ei ole vastuolus karistuste tõhususe ja hoiatava laadiga. Need tähtjad ületavad finantshuvide kaitse direktiivi artiklis 12 sätestatud miinimumtähtaegu.

64. Tõstatatud probleem ei puuduta seega sanktsioone, nagu need on Rumeenia õiguses ette nähtud, ega 2009. aasta karistusseadustikus sätestatud aegumistähtaegu, vaid seda, et neid tähtaegu ei ole pärast Curtea Constituțională (Rumeenia konstitutsioonikohus) kahte kohtuotsust õiguslikult võimalik katkestada.

65. Rumeenia kõrgeimate kohtute jaoks on kriminaalvastutuse aegumine nende õiguskorras materiaalsoiguse (ja seega mitte menetlusoiguse) osa. See põhieeldus ei ole liidu õigusega vastuolus, nagu ma järgmiseks analüüsin.

66. Nende kohtuotsuste ja liikmesriigi seadusandja tegevusetuse tagajärg on see, et teatud aja jooksul³⁵ ei saanud ükski kriminaalmenetluse käigus vastu võetud akt kriminaalvastutuse aegumistähtaegu katkestada. Katkestamise aluste äralangemist käsitatakse „leebema karistusseadusena“ Rumeenia põhiseaduse artikli 15 lõike 2 ja 2009. aasta karistusseadustiku artikli 5 tähenduses. Vaatamata madalama astme kohtute lahknevale kohtupraktikale tuleb selle ajavahemiku osas lähtuda Rumeenia õiguse sellest tõlgendusest, sest selle määras siduvalt kindlaks Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) oma kohtuotsustes nr 297/2018 ja nr 358/2022 ning Înalta Curte de Casație și Justiție (kassatsioonikohus) oma kohtuotsuses nr 67/2022, mille ta tegi seaduse huvides.

67. Järelikult võidakse nii liidu finantshuve kahjustavates rasketes pettustes kui ka muudes süütegudes³⁶ süüdimõistetute karistused tühistada ja nad võidakse vabastada: piisab sellest, et 2009. aasta karistusseadustikus ette nähtud aegumistähtjad tegude toimepanemisest kuni karistuse mõistmise lõpliku kohtuotsuseni on möödunud (ilma et oleks võimalik arvesse võtta ühtegi tähtaja katkemise põhjust).

68. Eelotsusetaotluse esitanud kohus³⁷ pooldab riigisisese õiguse tõlgendust, mis võimaldaks välistada, et vaidluses on olemas „leebem karistusseadus“.³⁸ See on siiski ainult tema otsustada. Riigisisese õiguse liidu õigusega kooskõlas tõlgendamise piiriks – isegi kui see tähendab kõrgema kohtu praktikast kõrvalekaldumist – on see, et riigisisest õigust ei tohi tõlgendada *contra legem*.³⁹

³³ „Esimesel juhul on riigi seadusandja ülesanne näha ette aegumisnormid, mis võimaldavad täita ELTL artiklist 325 tulenevad kohustused, arvestades kaalutlusi, mida Euroopa Kohus on selgitanud kohtuotsuse Taricco punktis 58. Just selle seadusandja pädevuses on nimelt tagada, et riigisisese karistusõiguse aegumisnormid ei viiks karistatuseni olulisel hulgal raskete käibemaksupettuste juhtudel [...]“ (kohtuotsus M.A.S, ja M.B., punkt 41).

³⁴ Nagu L. N. oma kirjalikes seisukohtades märkis, kõiguvad 2009. aasta karistusseadustiku artiklis 154 ette nähtud aegumistähtjad raskete käibemaksupettuste süütegude puhul kaheksa kuni kümne aasta vahel.

³⁵ Ajavahemikul 25. juunist 2018 (Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) kohtuotsuse nr 297/2018 ametliku avaldamise kuupäev) kuni 30. maini 2022, mis on dekreetseaduse nr 71/2022 ametliku avaldamise ja jõustumise kuupäev.

³⁶ Leebema karistusseaduse kohaldamise juhtudel (kriminaalvastutuse aegumistähtaegade katkemise põhjuste äralangemise tõttu) süüdimõistetud isikute suhtes, kes on süüdi mõistetud ilma loata sõiduki juhtimises, on Euroopa Kohus jätnud 12. jaanuari 2023. aasta kohtumäärusega SNI (C-506/22, ei avaldata, EU:C:2023:46) eelotsusetaotluse menetlusse võtmata.

³⁷ Eelotsusetaotlus, punkt 121.

³⁸ Samamoodi väidab komisjon, et ajavahemikul 2018–2022 kohaldasid üldkohtud kuni dekreetseaduse nr 71/2022 avaldamiseni Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) kohtuotsust nr 297/2018 nii, et süüdistatavale teatavaks tehtud aktid katkestasid kriminaalvastutuse aegumistähtjad. Kuna see lahendus langeb kokku 1969. aasta karistusseadustiku lahendusega, ei olnud vaidlusalusel perioodil leebemat karistusseadust, mistõttu ei ole vaja konstitutsioonikohtu praktikat kohaldamata jätta.

³⁹ 4. märtsi 2020. aasta kohtuotsus Telecom Italia (C-34/19, EU:C:2020:148, punktid 59 ja 60) ja 4. mai 2023. aasta kohtuotsus Agenția Națională de Integritate (C-40/21, EU:C:2023:367, punkt 71).

69. Mina omalt poolt ei näe, kuidas anda Rumeenia normidele ja põhiseaduslikule kohtupraktikale kriminaalvastutuse aegumistähtaegade katkemise kohta aastatel 2018–2022 tõlgendus, mis ei ole Curtea Constituțională (Rumeenia konstitutsioonikohus) otsustega vastuolus. Viimased kuulutavad lõplikult kindlaks õiguse, mis Rumeenias kehtib, ning nende õigusteooria on riigisisese õiguse kohta „viimane sõna“.⁴⁰

70. Kui teistsuguse tõlgenduse võimalus välistada, on küsimus selles, kas liikmesriigi õigus, nagu see tuleneb normidest ja nende tõlgendamise konstitutsioonikohtu praktikast, rikub kohustust karistada liidu finantshuve kahjustavate raskete pettuste eest tõhusate ja hoiatavate kriminaalkaristustega. Asja menetlev kohus leiab oma eelotsusetaotluses, et tegemist on sellise rikkumisega.

71. Eelotsusemenetluses kättesaadava teabe põhjal võib sellist hinnangut pidada põhjendatuks, kui olukord Rumeenias oleks asjaomasel perioodil põhjustanud märkimisväärsel hulgal liidu finantshuve kahjustavate rikkumiste karistamatuse tingimustel, mis ei ole ELTL artikli 325 lõikega 1 kooskõlas.

72. Euroopa Kohus omistab kohustusele võidelda liidu finantshuve kahjustava ebaseadusliku tegevuse vastu hoiatavate ja tõhusate meetmetega vahetu õigusemõju. ELTL artikli 325 lõige 1 paneb liikmesriikidele täpse tulemuse saavutamise kohustuse, mis ei sõltu ühestki tingimusest.⁴¹

73. Iga liikmesriigi ülesanne on tagada, et liidu finantshuve kahjustavate süütegude suhtes kohaldatavad õigusnormid ei oleks koostatud nii, et nendega kaasneks süsteemne karistamatuse oht. Ta peab seda siiski tegema nii, et samal ajal oleks tagatud süüdistatavate põhiõiguste kaitse.⁴²

74. Nagu eelotsusetaotlusest nähtub, rikkus Rumeenia seadusandja seda kohustust peaaegu nelja aasta jooksul, jättes pärast Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) kohtuotsust nr 297/2018 2009. aasta karistusseadustiku artikli 155 lõike 1 muutmata. Muudatus tehti lõpuks dekreetseadusega nr 71/2022, kuid ajavahemikul sellest kohtuotsusest kuni dekreetseaduseni jäi *lex mitior*'i tagasiulatava jõu tõttu paljude liidu finantshuve kahjustavate raskete kuritegude eest karistamata.

3. Otsus 2006/928 ja süsteemne karistamatuse oht

75. Otsus 2006/928 on akt, mille võttis komisjon vastu ühinemisakti alusel, mis on liidu esmase õiguse osa. Täpsemalt kujutab see endast otsust ELTL artikli 288 neljanda lõigu tähenduses.

76. Komisjoni aruanded Euroopa Parlamendile ja nõukogule, mis on koostatud otsusega 2006/928 kehtestatud koostöö- ja jälgimiskorra raames, tuleb samuti kvalifitseerida aktideks, mille on liidu institutsioon vastu võtnud selle otsuse artikli 2 alusel.⁴³

77. Euroopa Kohus on otsuse 2006/928 laadi ja õiguslikke tagajärgi juba analüüsinud, rõhutades, et see on Rumeeniale tervikuna siduv seni, kuni seda ei ole kehtetuks tunnistatud.

⁴⁰ Rumeenia õiguse *contra legem* tõlgendamine rikuks tõenäoliselt selle riigi põhiseaduse artikli 147 lõiget 4, isegi kui otsuse teevad ainult liikmesriigi kohtud.

⁴¹ Kohtuotsus Taricco, punkt 51.

⁴² Kohtuotsused Kolev (punkt 65) ja Dzivev (punkt 31).

⁴³ Kohtuotsused Asociația Forumul Judecătorilor din România (punkt 149) ja Euro Box Promotion (punkt 156).

78. Otsuse 2006/928 lisas esitatud eesmärkidega soovitakse tagada, et liikmesriik järgiks õigusriigi väärtust (ELL artikkel 2), ja need eesmärgid on Rumeeniale siduvad: see liikmesriik on kohustatud võtma nende eesmärkide saavutamiseks sobivad meetmed, võttes lojaalse koostöö põhimõttest (ELL artikli 4 lõige 3) juhinduvalt nõuetekohaselt arvesse komisjoni koostatud aruandeid, eelkõige nendes aruannetes sõnastatud soovitusi.⁴⁴

79. Eelkõige kehtestati otsusega 2006/928 koostöö- ja jälgimiskord ning määrati Rumeenias kohtusüsteemi reformi ja korrupsioonivastase võitluse valdkonnas kindlaks artiklis 1 nimetatud ja selle lisas täpsustatud eesmärgid. Need eesmärgid on siduvad, mistõttu on Rumeenial konkreetne kohustus neid käsitleda ja mitte rakendada meetmeid, mis võiksid nende täitmist ohustada.⁴⁵

80. Eelotsusetaotluse esitanud kohus rõhutab, et Rumeenia kohtud lõpetavad kriminaalmenetlusi, sealhulgas erakorralise tühistamiskaebuse alusel, kuna Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) praktikast tulenevalt olid kriminaalvastutuse aegumistähtaegade katkemise alused aastatel 2018–2022 kadunud.

81. Sellega seoses tuleb ta meelde, et koostöö- ja jälgimiskorra 2022. aasta aruandes leiti, et kõnealusel olukorral võib olla „eriti kahjulik mõju olulistele pooleliolevatele kriminaalasjadele“ võimalike „raskete tagajärgedega“, mis tulenevad „kriminaalvastutuse kaotamisest märkimisväärsel arvul juhtudel“⁴⁶. Seetõttu leiab ta, et see mõjutab kogu Rumeenia kohtusüsteemi.

82. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt ning koostöö- ja jälgimiskorra 2022. aasta aruandes kirjeldatud olukord näitab, et ajavahemikul 2018–2022 esines oht, et Rumeenias jääb liidu finantshuve kahjustavate raskete (ja sageli kõrgetasemeliste korrupsioonikuritegudega seotud) pettuste eest karistamata, kuigi ei ole täpselt kindlaks tehtud, mitu juhtumit neid finantshuve kahjustavad. See oht tuleneb sellest, et puuduvad kriminaalvastutuse aegumistähtaja katkemise põhjused (ja samal ajal on vastavad kriminaalmenetlused pärast aegumistähtaega liiga pika kestusega).

83. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on lahendada faktiküsimus, kas Rumeenia riigis valitseb Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) kohtupraktika tagajärjel süsteemne oht, et liidu finantshuve kahjustavate raskete pettuste ja nendega seotud korrupsioonikuritegude eest jääb karistamata. Sel juhul ei täidaks Rumeenia konkreetset kohustust saavutada otsuse 2006/928 lisas sätestatud eesmärgid (eelkõige korrupsioonivastase võitluse eesmärgid).

⁴⁴ Kohtuotsused Asociația Forumul Judecătorilor din România (punkt 178) ja Euro Box Promotion (punkt 175).

⁴⁵ Kohtuotsused Asociația Forumul Judecătorilor din România (punkt 172) ja Euro Box Promotion (punkt 169).

⁴⁶ „DNA [(Direcția Națională Anticorupție)] avaldatud hinnangu kohaselt võib seega lõpetada kokku 557 kriminaalmenetluses olevat või kohtus pooleliolevat kriminaalasja. Kuigi täpset kahju tuleks hinnata iga juhtumi puhul eraldi, hindab DNA nendel juhtudel kahju suuruseks ligikaudu 1,2 miljardit eurot ning altkäemaksu ja mõjuvõimuga kauplemise kogusummaks ligikaudu 150 miljonit eurot. Lisaks korrupsioonijuhtumitele oleks terrorismi ja organiseeritud kuritegevusega tegeleva eriprokuratuuri hinnangu kohaselt DIICOTi hallatavas piirkonnas mõjutatud kokku 605 pooleliolevat juhtumit, mille rahaline kahju on hinnanguliselt üle 1 miljardi euro“ (dokument COM(2022) 664 (final), lk 27).

4. Harta artikkel 49 ja leebem karistusseadus

84. ELTL artikli 325 lõikel 1 on sarnaselt otsusega 2006/928 vahetu õigusmõju. Liidu õiguse esimuse põhimõtte kohaselt muudavad need kaks sätet kõik nendega vastuolus olevad riigisiseste õigusaktide sätted automaatselt kohaldamatuks.⁴⁷

85. „Seega on liikmesriigi pädeva kohtu ülesanne tagada ELTL artikli 325 lõigetest 1 ja 2 tulenevate kohustuste täielik õiguslik toime ja jätta kohaldamata riigisisised õigusnormid, eelkõige aegumist käsitlevad sätted, mis raskete käibemaksupettuste juhtudel takistavad tõhusate ja hoiatavate karistuste määramist, et võidelda liidu finantshuve kahjustavate pettuste vastu.“⁴⁸

86. Vaidlusalune menetlus kuulub ELTL artikli 325 lõike 1 ja otsuse 2006/928 kohaldamisalasse, see tähendab, et sellele kohaldatakse liidu õigust harta artikli 51 lõike 1 tähenduses.

87. Sellest eeldusest lähtudes peab eelotsusetaotluse esitanud kohus veenduma, et austatakse hartaga tagatud põhiõigusi (käesoleval juhul süüdimõistetud isikute põhiõigusi). Kui ta otsustab eeltoodud arvestades mitte kohaldada riigisisest kohtupraktikat kriminaalvastutuse aegumise katkemise põhjuste puudumise kohta ajavahemikul 2018–2022, ei saa ta seda teha väljaspool harta sätteid, mille väärtus ei ole väiksem kui ELTL artikli 325 lõikel 1.⁴⁹

88. Kohustus tagada liidu vahendite tõhus kogumine ei vabasta liikmesriigi kohtuid siiski nende kohusest järgida hartaga tagatud põhiõigusi, kui on tegemist käibemaksualaste rikkumiste suhtes alustatud kriminaalmenetlustega, milles kohaldatakse liidu õigust.⁵⁰

89. Selles kontekstis on põhiõigus, mis võib õigustada Rumeenia konstitutsioonikohtu praktika säilitamist ja kohaldamist, harta artikli 49 lõike 1 viimases lauses sätestatud põhiõigus: leebema karistusseaduse ehk *lex mitior*'i tagasiulatuv jõud.

90. Kordan, et kohustus kaitsta liidu omavahendeid käibemaksu valdkonnas ei vabasta liikmesriikide kohtuid kohustusest kohaldada *lex mitior*'i kui põhimõtet, mis on seotud õigusriigi lahutamatuks osaks oleva seaduslikkuse põhimõttega kriminaalasjades. Viimane on omakorda üks põhiväärtusi, millel liit rajaneb (ELL artikkel 2).

91. Harta artikli 49 lõikes 1 on sätestatud, et „[...] ei või kohaldada raskemat karistust kui kuriteo toimepanemise ajal ettenähtu. Kui pärast kuriteo toimepanemist nähakse seadusega ette kergem karistus, kohaldatakse seda karistust“.

⁴⁷ Kohtuotsus Taricco (punktid 50–52).

⁴⁸ Kohtuotsus M.A.S. ja M.B. (punkt 39).

⁴⁹ Kohtuotsused Kolev (punktid 68 ja 71), Dzivev (punkt 33) ja Euro Box Promotion (punkt 204).

⁵⁰ Kohtuotsus M.A.S. ja M.B., punkt 52. „See [kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse] põhimõte, mis on sätestatud harta artiklis 49, on vastavalt harta artikli 51 lõikele 1 liikmesriikidele kohustuslik liidu õiguse kohaldamise korral, millega on tegu, kui nad neile ELTL artikliga 325 pandud kohustuste raames näevad ette kriminaalkaristuste määramise süütegude eest käibemaksu valdkonnas. Kohustus tagada liidu vahendite tõhus kogumine ei saa seega minna nimetatud põhimõttega vastuollu.“

92. Leebema karistusseaduse tagasiulatuva kohaldamise põhimõte, mis on selles sõnastuses sätestatud hartas, on liidu esmase õiguse osa⁵¹ ja on üle võetud liidu liikmesriikide sõlmitud rahvusvahelistesse lepingutesse.⁵²

93. Euroopa Kohtu sõnul eeldab „[s]oodsama karistusõiguse kohaldamine [...] tingimata ühe seaduse ajalist järgnemist teisele ja põhineb järeldusel, et seadusandja on muutnud oma seisukohta kas teo karistusõigusliku kvalifitseerimise või rikkumise eest määratava karistuse osas“⁵³.

94. *Lex mitior*'i põhimõte kujutab endast erandit keelust kohaldada karistusõigusnorme tagasiulatavalt. Kuivõrd tagasiulatuv jõud *in bonam partem* tuleb süüdistatavale kasuks, ei saa väita, et hilisema karistusseaduse täitmine rikub karistuste seaduses sätestatuse põhimõtet (*nullum crimen, nulla poena sine lege*). Lihtsalt varasem seadus, mis kehtis rikkumise koosseisu tunnuste asetleidmise ajal, taandub uue seaduse ees tagasiulatavalt ja parandab sel viisil süüdistatava (või süüdimõistetud) karistusõiguslikku olukorda.

95. Kuigi *lex mitior*'i põhimõtte alus tekitab vaidlusi, lähtub see põhimõttest, et isikut, kelle käitumine ei vääri enam seadusandja (muutunud) arusaama tõttu karistamist, mille nägi ette varasem seadus, ei tohi süüdi mõista ega hoida vangistuses. Seega saab see isik *eelised*, mis tulenevad hilisemate seadustega kehtestatud uutest väärtustest.⁵⁴

96. Selgitustest harta kohta (artikli 52 lõige 3) nähtub, et harta artiklis 49 tunnustatud õigusel on sama tähendus ja ulatus, mis Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga (edaspidi „EIÕK“) tagatud õigusel.

97. Kuna EIÕK seda põhimõtet sõnaselgelt ei korda, järeldas Euroopa Inimõiguste Kohus (edaspidi „EIK“) Euroopa Kohtu praktikat järgides seda selle konventsiooni artiklist 7.⁵⁵

98. Euroopa Inimõiguste Kohus on otsustanud:

- „Rangema karistuse mõistmine ainuüksi põhjusel, et see oli süüteo toimepanemise hetkel ette nähtud, tähendaks karistusseaduste ajalise järgnevuse reeglite kohaldamist süüdistatava kahjuks. See tähendaks, et jäetaks tähelepanuta kõik süüdistatavale soodsad seadusemuudatused, mis on toimunud enne kohtuotsuse tegemist, ning jätkataks selliste karistuste määramist, mida riik ja tema esindatav kogukond peavad nüüd ülemääraseks.“⁵⁶

⁵¹ Enne seda oli Euroopa Kohus selgitanud, et see põhimõte tuleneb liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest ja järelikult tuleb seda pidada kuuluvaks liidu õiguse üldpõhimõtete hulka, mida liikmesriigi kohtul tuleb riigisisese õiguse kohaldamisel järgida: 7. augusti 2018. aasta kohtuotsus Clergeau jt (C-115/17, EU:C:2018:651, edaspidi „kohtuotsus Clergeau“, punkt 26), 6. oktoobri 2016. aasta kohtuotsus Paoletti jt (C-218/15, EU:C:2016:748, edaspidi „kohtuotsus Paoletti“, punkt 25) ja 3. mai 2005. aasta kohtuotsus Berlusconi jt (C-387/02, C-391/02 ja C-403/02, EU:C:2005:270, punktid 68 ja 69).

⁵² Vt eelkõige 19. detsembril 1966 allkirjutamiseks avatud kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti (*LIN Treaty Series*, kd 999, lk 171) artikli 15 lõike 1 esimene lause.

⁵³ Kohtuotsused Clergeau (punkt 33) ja Paoletti (punkt 27).

⁵⁴ Kohtujurist Kokott'i ettepanek liidetud kohtuasjades Berlusconi jt (C-387/02, C-391/02 ja C-403/02, EU:C:2004:624, punktid 159–161) ja kohtuasjas Clergeau jt (C-115/17, EU:C:2018:240, punktid 39 ja 40) ning kohtujurist Bobeki ettepanek kohtuasjas Scialdone (C-574/15, EU:C:2017:553, punktid 155–160). Vt ka kohtuotsus Paoletti (punkt 27).

⁵⁵ EIK suurkoja 17. septembri 2009. aasta kohtuotsus Scoppola vs. Itaalia (nr 2) (CE:ECHR:2009:0917JUD001024903, edaspidi „kohtuotsus Scoppola vs. Itaalia“, punkt 108).

⁵⁶ EIK kohtuotsus Scoppola vs. Itaalia, punkt 108.

- „Kohustus kohaldada mitme karistusõiguse normi hulgas seda, mille sätted on süüdistatava jaoks soodsamad, kujutab endast karistusseaduste järgnevuse reeglite selgitamist, mis vastab [EIÖK] artikli 7 teisele olulisele elemendile, nimelt karistuste ootuspärasusele.“⁵⁷
- Tagasiulatava jõu põhimõtte tähendab, et „[k]uigi süüteo toimepanemise ajal kehtinud karistusõiguse ja järgnevate kriminaalõigusnormide vahel, mis on vastu võetud enne lõpliku otsuse tegemist, on erinevusi, peab kohus kohaldama õigusnorme, mille sätted on süüdistatava jaoks soodsamad“.⁵⁸

99. Praeguseks ei ole ei Euroopa Inimõiguste Kohus ega Euroopa Kohus *lex mitior*'i põhimõtte täpset ulatust sellistel juhtudel nagu käesolev siiski täpselt piiritletud. Käesolev eelotsusetaotlus lihtsustab Euroopa Kohtul oma kohtupraktika arendamist, et teha kindlaks, kas harta artikli 49 lõike 1 viimasest lausest tuleneb:

- *lex mitior*'i põhimõtte kohaldatavus kriminaalvastutuse aegumistähtaegade ja nende katkemise aluste suhtes;
- karistusõiguse muudatuse ja liikmesriigi konstitutsioonikohtu praktika samaväärsus *lex mitior*'i kohaldamisel;
- *lex mitior*'i põhimõtte laiendamine ainult nendele kriminaalmenetlustele, mida ei ole veel jõustunud kohtuotsusega lahendatud, või vastupidi ka neile, mis on lõpetatud jõustunud kohtuotsuse seadusjõuga kohtuotsustega (mis mõjutavad seega juba täitmisele pööratud karistusi).

100. Liikmesriikide põhiseaduslikel tavadel *lex mitior*'i põhimõtte suhtes on tegelikult „vähe ühist“. On riike, kus seda põhilist karistusõiguslikku tagatist peaaegu ei tunta, ja teisi riike, kes annavad sellele ulatusliku, sealhulgas põhiseadusliku kaitse (teiste hulgas Portugal, Rumeenia, Itaalia või Hispaania). Minu arvates peaks Euroopa Kohus välja töötama harta artikli 49 lõike 1 viimase lause autonoomse ja spetsiifilise kaitse standardi, mis annab selle adressaatidele kõrgetasemelise kaitse, mitte ainult minimaalse kaitse.

a) *Lex mitior ja kriminaalvastutuse aegumise katkemine*

101. Harta artikli 49 lõike 1 viimasest lausest on viidatud, et seadusel, milles on ette nähtud „kergem karistus“, on tagasiulatav jõud. Nagu ma juba enne märkisin, on Euroopa Kohus sedastanud, et leebema karistusõiguse kohaldamine eeldab tingimata ühe seaduse ajalist järgnemist teisele ja põhineb järeldusel, et seadusandja on muutnud oma seisukohta „kas teo karistusõigusliku kvalifitseerimise või rikkumise eest määratava karistuse osas“⁵⁹.

102. Need kaks viidet ei ole määravad, kuid näitavad, et harta *lex mitior*'i põhimõtte kehtib ainult materiaalõiguslikele karistusõiguse normidele, mitte kriminaalmenetluse normidele.

⁵⁷ EIK kohtuotsus Scoppola vs. Itaalia, punkt 108.

⁵⁸ EIK kohtuotsus Scoppola vs. Itaalia, punkt 109, ja 18. märtsi 2014. aasta kohtuotsus Öcalan vs. Türgi (nr 2) (CE:ECHR:2014:0318JUD002406903), punkt 175. Vt ka EIK 12. jaanuari 2016. aasta kohtuotsus Gouarré Patt vs. Andorra (CE:ECHR:2016:0112JUD003342710, punkt 28), 12. juuli 2016. aasta kohtuotsus Ruban vs. Ukraina (CE:ECHR:2016:0712JUD000892711, punkt 37) ja 24. jaanuari 2017. aasta kohtuotsus Koprivnikar vs. Sloveenia (CE:ECHR:2017:0124JUD006750313, punkt 49).

⁵⁹ Kohtuotsused Clergeau (punkt 33) ja Paoletti (punkt 27).

103. Kui see on nii, tuleb igal üksikjuhul kindlaks teha, millal on aegumine ja selle katkemised olulised (materiaalõiguslikud) või puhtalt menetluslikud harta artikli 49 tähenduses. See on oluline selgitus, sest kriminaalmenetlusnormid vastavad tavaliselt reeglile *tempus regit actum*.

104. Rumeenia kõrgemate kohtute praktikas on leitud, et selles riigis on karistusõiguslikku aegumist reguleerivad normid materiaalsed. See riigisisene kohtupraktika ei ole liidu õigusega vastuolus, nagu Euroopa Kohus tunnistas kohtuotsuses M.A.S. ja M.B.

105. Liidu finantshuvide kaitse kriminaalkaristuste kehtestamise teel on valdkond, mis kuulub liidu ja liikmesriikide jagatud pädevusse ELTL artikli 4 lõike 2 tähenduses.

106. Vaidlusaluste asjaolude asetleidmise ajal ei olnud liidu seadusandja käibemaksukuritegudele kohaldatavat aegumiskorda liidu seadusandja poolt ühtlustanud.⁶⁰ Liikmesriigid võisid vabalt ette näha, et nende õiguskorras reguleerib kriminaalvastutuse aegumist ja selle katkestamise korda materiaaõiguslik karistusõigus.⁶¹

107. Kuna liidu finantshuve kahjustavate süütegude eest kriminaalvastutuse aegumistähtaegu ei ole ühtlustatud, sõltub otsustamine, kas aegumisnormid on menetlus- või materiaaõiguslikku laadi, seega iga liikmesriigi õigusest.⁶²

108. On tõsi, et kohtuotsuses Taricco otsustas Euroopa Kohus käsitada kriminaalvastutuse aegumist käsitlevaid norme *menetlusnormidena*, nagu märkis EIK;⁶³ muudel juhtudel on Euroopa Kohus asunud aegumistähtaegade suhtes siiski teistsugusele seisukohale.⁶⁴

109. EIK praktikas peeti neid norme pigem menetluslikku laadi normideks, kuna nendes ei ole kindlaks määratud süütegeid ja nende eest määratavaid karistusi, vaid nendega on kehtestatud üksnes juhtumi uurimise eeltingimus.⁶⁵ EIK leidis siiski, et EIÕK artiklit 7 on rikutud, kui süüdistatav mõistetakse süüdi juba aegunud süüteos.⁶⁶

⁶⁰ Hiljem ühtlustati seda liiki süütegude suhtes kohaldatavad aegumisnormid finantshuvide kaitse direktiivi artikliga 12 osaliselt, kuid ei täpsustatud ka, kas kriminaalvastutuse aegumist reguleerivad normid on materiaaõigus- või menetlusnormid.

⁶¹ Sarnaselt süütegude määratlemise ja karistuste kindlaksmääramisega, mille suhtes kehtib samuti kriminaalasjade seaduslikkuse põhimõte. Kohtuotsus M.A.S. ja M.B., punkt 45.

⁶² Belgia, Saksamaa ja Prantsusmaa on võtnud kasutusele aegumisnormide menetlusliku käsitluse. Seevastu Kreekas, Hispaanias, Itaalias, Lätis, Rootsis ja Rumeenias kuuluvad need materiaaõigusliku karistusõiguse kohaldamisalasse. Poolas ja Portugalis on need nii materiaaõigus- kui ka menetlusnormid.

⁶³ Kohtuotsus Taricco, punktid 55–57.

⁶⁴ 22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Volvo ja DAF Trucks (C-267/20, EU:C:2022:494, punkt 46): „[...] erinevalt menetlustähtaegadest on aegumistähtaeg, mis toob kaasa hagi aegumise, seotud materiaaõigusega, kuna see mõjutab niisuguse subjektiivse õiguse kasutamist, millele asjaomane isik ei saa kohtus enam tegelikult tugineda.“ Seetõttu omistab see Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. novembri 2014. aasta direktiivi 2014/104/EL teatavate eeskirjade kohta, millega reguleeritakse liikmesriikide õiguse kohaseid kahju hüvitamise hagisid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsiõiguse rikkumise korral (ELT 2014, L 349, lk 1), artiklile 10 („Tähtajad“) materiaaõigusliku, mitte menetlusliku iseloomu.

⁶⁵ EIK 22. juuni 2000. aasta kohtuotsus Coëme jt vs. Belgia (CE:ECHR:2000:0622JUD003249296, punkt 149); 12. veebruari 2013. aasta kohtuotsus Previti vs. Itaalia (CE:ECHR:2013:0212DEC000184508, punkt 80) ja 22. septembri 2015. aasta kohtuotsus Borcea vs. Rumeenia (CE:ECHR:2015:0922DEC005595914, punkt 64).

⁶⁶ 26. aprilli 2022. aasta nõuandev arvamus P16-2021-001 aegumise kohaldamise kohta piinamisena käsitatavate kuritegude uurimise, süüdimõistmise ja karistamise suhtes, punktid 72–77, ja EIK 18. juuni 2020. aasta kohtuotsus Antia ja Khupenia vs. Gruusia (CE:ECHR:2020:0618JUD000752310), punktid 38–43.

110. Kohtuotsuses M.A.S. ja M.B.⁶⁷ täpsustas Euroopa Kohus (minu arvates õigesti) kohtuotsust Taricco, et:

- viidata EIÕK artikli 7 lõiget 1 käsitlevale EIK kohtupraktikale, mille kohaselt peavad karistusõiguse sätted vastama teatavatele kättesaadavuse ja ettenähtavuse nõuetele nii süütegude määratluse kui ka karistuste kindlaksmääramise osas;⁶⁸
- rõhutada, et kohaldatava õiguse täpsuse nõue tähendab, et seadus peab selgelt määratlema süüteod ja nende eest määratavad karistused. See tingimus on täidetud, kui õigussubjekt saab õigusnormi sõnastusest ja vajaduse korral kohtute poolt sellele antud tõlgendusest aru, milline tegu või tegevusetus toob kaasa kriminaalvastutuse;⁶⁹
- rõhutada, et kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõttest tulenevad ootuspärasuse, täpsuse ja tagasiulatuva jõu puudumise nõuded kehtivad (Itaalias) ka käibemaksukuritegude aegumist reguleerivate normide suhtes.

111. Kohtuotsust M.A.S. ja M.B. arvestades leian, et seni, kuni liidu õigust ei ole ühtlustatud,⁷⁰ võib iga liikmesriik jätkuvalt omistada materiaalsoigusliku laadi kriminaalvastutuse aegumist reguleerivatele normidele (sealhulgas loogiliselt normidele, mis reguleerivad aegumistähtaegade katkemist). Samamoodi kehtib nende eeskirjade suhtes harta artikli 49 lõike 1 viimases lauses ette nähtud *lex mitior*'i põhimõte.

b) *Lex mitior ja konstitutsioonikohtute otsused*

112. Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) on lisaks asjaolule, et kriminaalvastutuse aegumine kuulub karistusõiguse valdkonda, tuvastanud, et 2009. aasta karistusseadustiku artikkel 155, mis käsitleb aegumistähtaegade katkemist, on põhiseadusega vastuolus. Selle kohtupraktika kohaselt kulgesid need tähtajad ajavahemikul 25. juunist 2018 kuni 30. maini 2022 ilma katkestamise võimaluseta.

113. Võib väita, et konstitutsioonikohtu otsused ei ole „leebem karistusõigus“, sest tegemist ei ole otseses mõttes liikmesriigi seadusandlike meetmetega. Ma arvan siiski, et selle vastuväitega ei saa nõustuda.

114. Kui Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) tuvastas, et 2009. aasta karistusseadustiku artikkel 155 on põhiseadusega vastuolus, toimis ta „negatiivse seadusandjana“⁷¹. Keskse põhiseaduslikkuse järelevalvega riikides on seaduste põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistamisel samasugune väärtus ja jõud nagu seadustel, mis tunnistatakse riigi põhiseadusega vastuolu tõttu täielikult või osaliselt mittekohaldatavaks (ja vajaduse korral

⁶⁷ Kohtuotsus M.A.S. ja M.B. (punktid 54–58).

⁶⁸ EIK 15. novembri 1996. aasta kohtuotsus *Cantoni vs. Prantsusmaa* (CE:ECHR:1996:1115JUD001786291, punkt 29); 7. veebruari 2002. aasta kohtuotsus *E.K. vs. Türgi* (CE:ECHR:2002:0207JUD002849695, punkt 51); 29. märtsi 2006. aasta kohtuotsus *Achour vs. Prantsusmaa* (CE:ECHR:2006:0329JUD006733501, punkt 41) ja 20. septembri 2011. aasta kohtuotsus *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos vs. Venemaa*, (CE:ECHR:2011:0920JUD001490204, punktid 567–570).

⁶⁹ 28. märtsi 2017. aasta kohtuotsus *Rosneft* (C-72/15, EU:C:2017:236, punkt 162).

⁷⁰ Euroopa Kohus ei saa kohtupraktikas läbi viia ühtlustamist, mida liidu seadusandja ei ole suutnud saavutada, isegi kui see oleks liidu finantshuve kahjustavate raskete kuritegude eest tõhusamalt karistamisel soovitatav.

⁷¹ Kelsen, H., „La garantie juridictionnelle de la constitution (la justice constitutionnelle)“, *Revue du droit public et de la science politique en France et à l'étranger*, 1928, lk 197–257.

tühiseks). Nendes riikides on seaduste põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistamisel *erga omnes* mõju ja see tähendab, et need seadused kaotatakse täielikult või osaliselt õiguskorrast (Hispaania, Poola, Portugal, Leedu, Rumeenia, Saksamaa või Itaalia).

115. Seega ei näe ma *lex mitior*'i tagasiulatuvalt kohaldamise korral erinevust karistusseaduse mõne muu hilisema seadusega täieliku või osalise kehtetuks tunnistamise vahel (seadusandja otsused) ja selle seaduse põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistamise tõttu õiguskorrast samuti kas täielikult või osaliselt väljaheitmise vahel (konstitutsioonikohtu otsused).⁷²

116. Järelikult on niisugune põhiseadusvastaseks tunnistamine, nagu tegi Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) oma kohtuotsustes nr 297/2018 ja nr 358/2022, sisuliselt samaväärne seadusemuudatusega *lex mitior*'i põhimõtte kohaldamisel. Selline järeldus kehtib kõigi ametiasutuste, sealhulgas kohtute suhtes,⁷³ isegi kui on olemas nende pädevus tuvastada, kas riigisisene õigusnorm, mille on konstitutsioonikohus tunnistanud oma põhiseadusega kooskõlas olevaks, on liidu õigusega kooskõlas või mitte.⁷⁴

117. Käesolevas kohtuvaidluses lahendatakse Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) kohtuotsustes nr 297/2018 ja nr 358/2022 Rumeenia konstitutsiooniõiguse küsimus, ilma et oleks otsustatud, kas see on liidu õigusega kooskõlas ega „tõkesta“ selle esimest.

118. Kui Euroopa Kohus viitab „seaduste ajalisele järgnevusele“, kasutab ta sõna „seadused“ laias tähenduses. Selle tähenduse alla kuuluvad loomulikult liikmesriikide seadusandlike organite poolt vastu võetud seadused, aga ka nende seaduste muudatused, mis tulenevad konstitutsioonikohtu poolt põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistamisest. See väide on minu arvates paremini kooskõlas kohustusega mitte tõlgendada hartaga kaitstud õigusi viisil, mis piiraks nende sisu.

119. Minu pakutud tõlgendus ei ole vastuolus EIK otsusega kohtuasjas *Ruban vs. Ukraina*. Selles kohtuotsuses viitas ta võimalusele, et Ukraina riik rikub konstitutsioonikohtu otsuse tagajärjel *lex mitior*'i põhimõtet. EIK välistas EIÖK artikli 7 rikkumise, kuid analüüsis põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistamist nii, nagu oleks tegemist seadusandliku muudatusega, kuid ei vaielnud vastu sellele, et see konstitutsioonikohtu praktika ei tähenda „seaduste“ ajalist järgnevust⁷⁵.

⁷² Vt samas mõtteliinis ka Cour de cassationi (kassatsioonikohtu kriminaalkollegium, Prantsusmaa) 8. juuni 2021. aasta kohtuotsus nr 20-87.078 (FR:CCASS:2021:CR00864): „les décisions du Conseil constitutionnel s'imposant aux pouvoirs publics et à toutes les autorités administratives et juridictionnelles en vertu de l'article 62 de la Constitution, les déclarations de non-conformité ou les réserves d'interprétation qu'elles contiennent et qui ont pour effet qu'une infraction cesse, dans les délais, conditions et limites qu'elles fixent, d'être incriminée doivent être regardées comme des lois pour l'application de l'article 112-4, alinéa 2, du code pénal“ (kohtujuristi kursiiv). See Prantsuse karistusseadustiku artikkel näeb ette, et karistust ei pöörata enam täitmisele, kui see on mõistetud teo eest, mis ei ole kohtuotsuse tegemisele järgneva seaduse alusel enam kuritegu.

⁷³ Euroopa Kohus tuletas meelde, et ELL artikliga 2 ja artikli 19 lõike 1 teise lõiguga ning otsusega 2006/928 ei ole vastuolus riigisisene õigusnormid või praktika, mille kohaselt on konstitutsioonikohtu otsused üldkohtutele siduvad. See järeldus eeldab, et riigisisene õigus tagab konstitutsioonikohtu sõltumatuse eelkõige seadusandlikust ja täidesaatvast võimust. Teistes kohtuasjades ja selles kohtuasjas esitatud eelotsusetaotlustest ei ilmne ühtegi asjaolu, millest nähtuks, et Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus), kelle ülesanne on muu hulgas kontrollida seaduste ja määruste põhiseadusele vastavust ning lahendada avaliku võimu asutuste vahelised põhiseaduslikud vastuolud vastavalt Rumeenia põhiseaduse artikli 146 punktidele d ja e, ei vasta liidu õiguses nõutavatele sõltumatuse nõuetele (vt selle kohta kohtuotsused *Euro Box Promotion*, punktid 230 ja 232, ning 22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus RS (konstitutsioonikohtu otsuste mõju) (C-430/21, EU:C:2022:99; edaspidi „kohtuotsus RS“), punkt 44.

⁷⁴ Kohtuotsus RS, punktid 45 ja 46.

⁷⁵ EIK 12. juuli 2016. aasta kohtuotsus *Ruban vs. Ukraina* (CE:ECHR:2016:0712JUD000892711, punktid 41–46).

c) *Lex mitior ja lõplikult jõustunud kriminaalkohtuotsused*

120. Kohtuotsuses *Scoppola vs. Itaalia* näis, et EIK kaldub piirama *lex mitior*'i kohaldamist kriminaalmenetlustele, mis ei ole veel lõpliku kohtuotsusega lahendatud.⁷⁶ Mõnes hilisemas kohtuasjas laiendas ta seda põhimõtet siiski ka lõplikele kohtuotsustele, tingimusel et selline võimalus on liikmesriigi õiguses ette nähtud.⁷⁷

121. Esmapilgul võiks arvata, et ka Euroopa Kohus on piiranud *lex mitior*'i põhimõtet nii, et see kehtib ainult kohtuotsuste suhtes, mis ei ole lõplikult jõustunud.⁷⁸ Leian aga, et selline mulje oleks ennatlik, kuna kohtuasjas *Delvigne* analüüsitud riigisisised õigusnormid andsid süüdimõistetutele võimaluse eelnevast jõustunud süüdimõistvast kohtuotsusest tulenev olukord uue seaduse alusel uuesti läbi vaadata.

122. Minu arvates peaks *lex mitior* olema kohaldatav ka lõplikele kriminaalkohtuotsustele, mis on täitmisele pööratud. Mõõnan, et see ei ole nii kõigis liidu liikmesriikides, isegi kui mõni neist on valinud selle lahenduse.⁷⁹ Isegi kui üldjuhul ei kohaldata *lex mitior*'i kriminaalasjades tehtud jõustunud kohtuotsustele, on sellest reeglist palju erandeid. Seega laieneb *in melius* tagasiulatuv jõud sageli seda liiki kohtuotsustele, kui see on ette nähtud uutes karistusõiguse normides või kui tegu on dekriminaliseeritud⁸⁰ või kui konstitutsioonikohus tuvastab karistusseaduse põhiseadusega vastuolus olevaks.⁸¹

123. Igal juhul on harta artikli 49 lõike 1 viimases lauses sätestatud põhimõttel iseseisev tähendus, mis ei sõltu sellest, kui palju lahendusi on liikmesriikides leitud, ning sellega pakutav kaitsetase peab olema kõrge, mitte minimaalne, nagu ma juba soovitsin.

124. Ei ole loogiline, et seadusandja väärtuste (või karistuskriteeriumide) muutust kohaldatakse ainult kahtlustatavate või süüdistatavate kasuks, mitte aga nende isikute kasuks, kes kannavad samalaadsete tegude eest juba lõplikult jõustunud karistust. Loogika puudumine on tajutatavam juhul, kui varem karistatav käitumine hilisema seadusega dekriminaliseeritakse (*abolitio criminis*). Õiglustunde jaoks ei ole vastuvõetav, et sellisel juhul määravad üksnes ajalised põhjused, et sellise teo eest lõplikult süüdi mõistetud isikud jäävad vangistusse, samas kui sama teo toimepanijad, kes on alles kohtuotsuse ootel, pääsevad kriminaalvastutusest.

125. Sama õigluse ja järjekindluse kriteerium, mida *lex mitior* sisaldab kahtlustavate või süüdistatavate jaoks, on ülekantav juba süüdi mõistetud isikutele. Kordan, et ei ole mõistlik, et kahe isiku suhtes, kes panid samal päeval toime samalaadseid tegusid, see põhimõte kas kehtib

⁷⁶ EIK kohtuotsus *Scoppola vs. Itaalia*, punkt 109: „[k]uigi süütegude toimepanemise ajal kehtinud karistusõiguse ja järgnevat kriminaalõigusnormide vahel, mis on vastu võetud enne lõpliku otsuse tegemist, on erinevusi, peab kohus kohaldama õigusnorme, mille sätted on süüdistatava jaoks soodsamad.“

⁷⁷ EIK 12. jaanuari 2016. aasta kohtuotsus *Gouarré Patte vs. Andorra* (CE:ECHR:2016:0112JUD003342710, punktid 33–36); 12. juuli 2016. aasta kohtuotsus *Ruban vs. Ukraina* (CE:ECHR:2016:0712JUD000892711, punkt 39) ja 24. jaanuari 2017. aasta kohtuotsus *Koprivnikar vs. Sloveenia* (CE:ECHR:2017:0124JUD006750313, punkt 49).

⁷⁸ 6. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus *Delvigne* (C-650/13, EU:C:2015:648, punkt 56).

⁷⁹ Hispaania karistusseadustiku artikli 23 lõike 2 kohaselt on tagasiulatuv jõud nendel karistusseadustel, mis on süüdistatava jaoks soodsad, isegi kui Hispaania karistusseadustiku jõustumise kuupäeval on süüdistatava suhtes tehtud lõplik kohtuotsus ja süüdistatav on süüdi mõistetud. Samalaadsete sätteid kehtivad Leedu, Portugali ja Poola õigussüsteemis.

⁸⁰ Nii on ette nähtud näiteks Prantsuse karistusseadustiku artikli 112-4 teises lauses ja Itaalia karistusseadustiku artikli 2 lõikes 2.

⁸¹ Saksamaal võimaldab 7. aprilli 1987. aasta kriminaalmenetluse seadustik (*BGBI. I*, lk 1074 jj, eriti lk 1319), mida on muudetud 25. märtsi 2022. aasta seadusega (*BGBI. I*, lk 571), süüdimõistetul taotleda seadusjõuga jõustunud kohtuotsusega juba lõpetatud kriminaalmenetluse uuesti avamist, kui see kohtuotsus põhineb õigusnormil, mille on Bundesverfassungsgericht (Saksamaa Liitvabariigi konstitutsioonikohus) tunnistanud põhiseadusega vastuolus olevaks ja põhiseadusvastaseks või põhiseadusega vastuolus olevaks või tühiseks või põhiseadusele selle kohtu antud tõlgendusega vastuolus olevaks. Vt Schmidt-Bleibtreu, Klein, Bethge, *Bundesverfassungsgerichtsgesetz*, 62. väljaanne, 2022, C.H. Beck, München, joonealune märkus 25, punkt 79.

või mitte üksnes sel põhjusel, et kriminaalmenetlus lõppes neist ühe jaoks kiiremini, mille tulemusel tehti lõplik süüdimõistev kohtuotsus, samas kui teise isiku jaoks, kes ei ole veel lõplikult süüdi mõistetud, kestis menetlus ajaliselt kauem.

126. Leebema karistusseaduse tagasiulatava kohaldamise põhimõtte loogikat tuleb kohaldada ka kriminaalasjades tehtud lõplikele kohtuotsustele, et vältida eespool kirjeldatud ebakõlasid. On siiski tõsi, et see lahendus eeldab jõustunud süüdimõistvate kohtuotsuste uuesti läbivaatamise menetlust, kuid see vastuväide ei ole minu arvates ületamatu. Nii ei ole see varem süütegudeks kvalifitseeritud tegevuse dekriminalseerimise korral ning ma ei näe põhjust, miks see peaks nii olema muudel seaduste ajalise järgnevuse juhtudel.⁸²

127. Jõustunud kohtuotsuste *lex mitior*'i tõttu uuesti läbivaatamine nõuab, et liikmesriigi õiguses oleks süüdimõistetu taotlusel selleks olemas menetluslik vahend. Rumeenias on see võimalus eelotsusetaotluse kohaselt Rumeenia kriminaalmenetluse seadustiku artikli 426 lõike 1 punkti b kohane erakorraline tühistamiskaebus koos Înalta Curte de Casație și Justiție (kassatsioonikohus) kohtuotsuses nr 67/2022 märgitud piirangutega.

d) Vahejärelendus

128. Kokkuvõttes teen ettepaneku tõlgendada leebema karistusseaduse tagasiulatava kohaldamise põhimõtet, mis on sätestatud harta artikli 49 lõike 1 viimases lauses, nii, et:

- see laieneb kriminaalvastutuse aegumise katkemise normidele, kui need on riigisiseses karistusõiguses kvalifitseeritud materiaalõigusnormideks;
- see peab karistusseaduste ajalise järgnevusega samaväärseks karistusõiguse muutmise juhtumeid, mis on tingitud nende riigi konstitutsioonikohtu poolt põhiseadusvastaseks tunnistamisest, ja
- seda kohaldatakse pooleliolevate kriminaalmenetluste ja lõplike kohtuotsuste suhtes, kui see on riigisiseses õiguses nii ette nähtud või isegi üldiselt.

129. Käesolevas asjas õigustab leebema karistusseaduse tagasiulatava kohaldamise põhimõte, mis on ette nähtud harta artikli 49 lõike 1 viimases lauses, kriminaalvastutusest vabastamist süüdimõistetute puhul, kelle suhtes kohaldati sel ajal kriminaalvastutuse aegumist katkestavat korda, mis hiljem tunnistati põhiseadusega vastuolus olevaks, kui tegemist on valdkondadega, milles kohaldatakse liidu õigust. Vabastus laieneb seega liidu finantshuve kahjustavatele rasketele pettustele, mis on vastuolus ELTL artikliga 325 ja otsusega 2006/928.

130. Järelikult ei nõua liidu õigus, et niisuguses olukorras jäetaks Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) vaidlusalune kohtupraktika kohaldamata, kuigi selle tagajärjed tähendavad, et teatud niisuguste süütegude toimepanijad jäävad karistamata.

⁸² *Lex mitior*'i kohaldamist võidakse kohandada muu hulgas juhul, kui tegemist on puhtalt ajutiste seadustega või seadustega, mis näevad ette üksnes rahalised karistused, või selliste seadustega, mis kehtestatakse erandlike olukordade jaoks, mis hiljem lõpevad.

5. *Lex mitior'i põhimõtte soodsam kaitsetase Rumeenia õiguses*

131. Kui Euroopa Kohus leiab vastupidi minu ettepanekule, et leebema karistusseaduse tagasiulatav jõud harta artikli 49 lõike 1 viimase lause kohaselt ei ole käesoleval juhul kohaldatav, tuleb analüüsida, kas Rumeenia õiguses on ette nähtud *lex mitior'i* põhimõtte kaitse kõrgem tase.

132. Liikmesriigi kohus võib sattuda olukorda – nagu käesoleval juhul –, kus ta peab hindama, kas liidu õigust rakendav riigisisene õigusnorm või meede harta artikli 51 lõike 1 tähenduses on kooskõlas põhiõigustega.

133. Kui selles kontekstis ei ole liikmesriikide tegevus täielikult reguleeritud liidu õigusega, kinnitab harta artikkel 53, et liikmesriigi ametiasutustel ja kohtutel on õigus kohaldada riigisiseseid põhiõiguste kaitse standardeid.

134. Rumeenia õiguses on riigisisene leebema karistusseaduse tagasiulatava jõu kaitse norm sätestatud põhiseaduse artikli 15 lõikes 2 ja 2009. aasta karistusseadustiku artikli 5 lõikes 1, mille ulatust on täpsustanud Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus).

135. Nagu ma juba meenutasin, on Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) ja Înalta Curte de Casație și Justiție (kassatsioonikohus) kohtupraktikas leitud, et kriminaalvastutuse aegumist ja aegumistähtaegade katkemist käsitlevad normid on materiaalsoiguslikud ja kuuluvad seega *lex mitior'i* põhimõtte kohaldamisalasse.⁸³

136. Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) otsustes nr 297/2018 ja nr 358/2022 rõhutati, et 25. juunist 2018 kuni 30. maini 2022 ei olnud selle põhimõtte kohaselt alust kriminaalvastutuse aegumistähtaegade katkemiseks.

137. Selleks et seda Rumeenia õiguses kehtestatud leebema karistusõiguse tagasiulatava kohaldamise põhimõtte kaitse riigisisest standardit saaks kohaldada, leiab Euroopa Kohus, et see peab vastama kahele tingimusele:⁸⁴

- see ei tohi kahjustada hartas ette nähtud kaitse taset niisugusena, nagu seda hartat on tõlgendanud Euroopa Kohus;
- samuti ei tohi see takistada liidu õiguse esimust, ühtsust ja tõhusust.

138. Mis puudutab esimest tingimust, siis ei ole liidu õiguses selles valdkonnas ette nähtud erikorda. Rumeenia kaitsetaseme kohaldamine ei kahjusta seega harta artikli 49 lõike 1 viimases lauses ette nähtud kaitse taset.

139. Raskem on kindlaks teha, kas Rumeenia õiguse *lex mitior'i* põhimõtte kaitse tase takistab liidu õiguse ühtsust, esimust ja tõhusust, sest ühelt poolt kohtuotsuseid M.A.S. ja M.B. ning teiselt poolt kohtuotsust Euro Box Promotion ei ole lihtne omavahel ühitada.

⁸³ Vt eelkõige Înalta Curte de Casație și Justiție (kassatsioonikohus) otsus nr 67/2022.

⁸⁴ Kohtuotsused Åkerberg Fransson (punkt 29); 26. veebruari 2013. aasta kohtuotsus Melloni (C-399/11, EU:C:2013:107, punkt 60); kohtuotsus M.A.S. ja M.B. (punkt 47); 29. juuli 2019. aasta kohtuotsus Pelham jt (C-476/17, EU:C:2019:624, punkt 80) ja Euro Box Promotion (punkt 211).

140. Kohtuotsuses M.A.S. ja M.B. Euroopa Kohus:

- tunnistas, et Itaalia Vabariik võis sel ajal vabalt ette näha, et tema õiguskorras kuulub kriminaalvastutuse aegumise kord materiaalse karistusõiguse alla nagu süütegude määratlusi ja nende suhtes kohaldatavaid karistusi kehtestavad normid ning et sarnaselt viimati nimetatud normidega kehtib ka nende suhtes kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõte;⁸⁵
- märkis, et Itaalia Vabariik võib kohaldada süütegude ja karistuste seaduses sätestatuse kaitse riigisisest standardit, mis on liidu õiguses ettenähtust kõrgem, tingimusel et see ei kahjusta liidu õiguse ühtsust, esimust ja tõhusust;⁸⁶
- võttes arvesse Itaalia konstitutsioonikohtu argumente, mis puudutavad kohtuotsuse Taricco kohaldamise negatiivset mõju põhiseadusega kehtestatud seaduslikkuse põhimõttele kriminaalasjades, kinnitas ta, et liikmesriigi kohtu ülesanne on kontrollida, kas karistusseadustiku normide kohaldamata jätmine (mis välistab tõhusate ja hoiatavate karistuste määramise märkimisväärsel hulgal liidu finantshuve kahjustavate raskete pekkuste korral) toob Itaalia õiguskorras kaasa ebakindla olukorra seoses kohaldatava aegumiskorra kindlaksmääramisega, rikkudes süütegude seaduses sätestatuse põhimõtet;⁸⁷
- tuvastas, et kui liikmesriigi kohus leiab, et kriminaalvastutuse aegumist käsitlevate karistusseadustiku sätete kohaldamata jätmise kohustus rikub kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõtet, siis ei pea ta seda nende kohaldamata jätmise kohustust täitma, isegi juhul, kui selle täitmine võimaldaks liidu õigusega vastuolus oleva riigisisese olukorra heastada.⁸⁸

141. Euroopa Kohus tunnistas seega, et liidu õiguse esimese põhimõtte kohaldamine on piiratud: liikmesriigi kohtud võivad kohaldada liidu õigusega vastuolus olevaid riigisiseseid eeskirju, et kaitsta põhiõigust (karistuste seaduslikkus), mis on tagatud riigisisese õigusega kõrgema standardiga kui see, mis on ette nähtud liidu õiguses.⁸⁹

142. Kohtuotsus M.A.S. ja M.B. ei kohusta seega liikmesriigi kohut pidama liidu finantshuve kaitset absoluutseks prioriteediks nii, et need huvid on esimuslikud sellise põhiõiguse ees nagu süütegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõte.

⁸⁵ Kohtuotsus M.A.S. ja M.B. (punktid 45 ja 58).

⁸⁶ Kohtuotsus M.A.S. ja M.B. (punktid 47 ja 48).

⁸⁷ Kohtuotsus M.A.S. ja M.B. (punktid 49, 50 ja 59).

⁸⁸ Kohtuotsus M.A.S. ja M.B. (punktid 59 ja 61).

⁸⁹ Kohtuotsus M.A.S. ja M.B. (punktid 41, 42 ja 60).

143. Kohtuotsuses Euro Box Promotion analüüsis Euroopa Kohus Rumeenia õigusnorme ja konstitutsioonikohtu praktikat⁹⁰, mis võisid – nagu Itaalia kohtupraktika kohtuasjas M.A.S. ja M.B. – tekitada süsteemse ohu, et tegude eest, mis kujutavad endast liidu finantshuve kahjustavaid raskeid pettusi, jääb karistamata, kahjustades ELTL artikli 325 lõikes 1 ette nähtud kohustust. Selle analüüsi tulemusena märkis ta, et:

- eelotsusetaotluse esitanud kohus pidi tagama vajaduse järgida harta artikli 47 teise lõigu esimeses lauses sätestatud põhiõigusi, nimelt igäühe õigust õiglasele ja avalikule asja arutamisele mõistliku aja jooksul sõltumatus, seaduse alusel moodustatud kohtus;
- „[...] kohtukoosseisu moodustamisel toime pandud rikkumine toob kaasa harta artikli 47 teise lõigu esimese lause rikkumise eelkõige juhul, kui see nõuetele mittevastavus on niisugust laadi ja niisuguse raskusastmega, mis tekitab tegeliku riski, et muud võimuharud, iseäranis täitevvõim, võivad rakendada kaalutusõigust selle piire põhjendamatult ületades, ohustades niimoodi kohtukoosseisude moodustamise menetluse tulemuse terviklikkust ja tekitades õigussubjektides põhjendatud kahtluse asjasse puutuvate kohtunike sõltumatuse ja erapooletuse suhtes“⁹¹;
- Rumeenia kohtukoosseisude korrupsioonialase spetsialiseerumise ja koosseisuga seotud praktika ei kujuta endast harta artikli 47 teise lõigu esimese lause rikkumist, mistõttu oli tegemist teistsuguse olukorraga kui kohtuotsuses M.A.S. ja M.B. Seepärast „ei takista harta artikli 47 teise lõigu esimesest lausest tulenevad nõuded selle kohtupraktika kohaldamata jätmist, mis tuleneb [konstitutsioonikohtu] kohtuotsustest [...]“⁹²;
- Rumeenia õigusnormid ja konstitutsioonikohtu praktika, mis käsitlevad nõuet, et korrupsiooniasjas tehtud apellatsiooniasjades kohtuotsused teeksid kojad, kus kõik selle liikmed on määratud loosi teel, võivad kujutada endast riigisisest põhiõiguste kaitse standardit;⁹³
- selline riigisisene kaitsestandard võib olla vastuolus liidu õiguse, eelkõige ELTL artikli 325 lõike 1, koostoimes finantshuvide kaitse konventsiooni artikliga 2 ja otsusega 2006/928, esimuse, ühtsuse ja tõhususega, kuna sellega kaasneb süsteemne oht, et tegude eest, mis kujutavad endast liidu finantshuve kahjustavat rasket pettust või korrupsiooni üldiselt, jääb karistamata.⁹⁴

144. Minu arvates sarnaneb käesolev vaidlus pigem kohtuasjaga, milles tehti kohtuotsus M.A.S. ja M.B., kui kohtuotsuse Euro Box Promotion aluseks olnud vaidlusega. Viimati nimetatud kohtuotsuses ei tuvastanud Euroopa Kohus harta artikli 47 teise lõigu esimese lause rikkumist praktikas seoses kassatsioonikohtu korrupsioonile spetsialiseerunud kodade koosseisuga, mille

⁹⁰ Nende sõnul olid korrupsiooni ja käibemaksupettusi puudutavad kohtuotsused, mida ei ole esimeses astmes teinud sellele valdkonnale spetsialiseerunud kojad või apellatsiooniasjades kojad, kuhu kõik liikmed on määratud loosi teel, algusest peale tühised, mistõttu tuleb korrupsiooni ja käibemaksupettuse juhtumid vajaduse korral pärast lõplike kohtuotsuste peale esitatud erakorralist kaebust uuesti läbi vaadata kas esimeses või teises astmes.

⁹¹ Kohtuotsus Euro Box Promotion, punkt 206. Punktis 207 oli lisatud: „Kuigi [...] konstitutsioonikohtu [on] põhikohtuasjades käsitletavates kohtuotsustes leidnud, et kassatsioonikohtu senine praktika, mis põhines eelkõige sama kohtu struktuuri ja halduskorralduse määrusel ja mis puudutas kohtukoosseisude spetsialiseerumist ja koosseisu korrupsiooniasjades, ei olnud kooskõlas kohaldatavate riigisiseste sätetega, ei ilmne, et nimetatud praktikas oleks ilmselgelt rikutud Rumeenia kohtusüsteemi põhireeglit, mis seaks kahtluse alla selle, et kassatsioonikohtu korrupsiooniasjade kohtukoosseisud on „seaduse alusel moodustatud“ kohtud, nagu need olid moodustatud vastavalt nimetatud praktikale enne nimetatud konstitutsioonikohtu otsuseid.“

⁹² Kohtuotsus Euro Box Promotion, punkt 209.

⁹³ Kohtuotsus Euro Box Promotion, punkt 210.

⁹⁴ Kohtuotsus Euro Box Promotion, punkt 212.

on Rumeenia konstitutsioonikohus tunnistanud põhiseadusega vastuolus olevaks. Rumeenia õiguses ei olnud ka selget riigisisest standardit õiguse kohta sõltumatule seaduse alusel moodustatud kohtule. Üks pooltest nimetas seda kohtuistungil vastuseks Euroopa Kohtu küsimusele, kuid Rumeenia valitsus ja komisjon eitasid selle olemasolu.⁹⁵

145. Igal juhul ei ole tuginemine süsteemsele karistamatuse ohule liidu finantshuvide raskete kuritegude puhul minu arvates põhjus, mis õigustaks sellise põhiõiguse piiramist nagu leebema karistuseseaduse tagasiulatuv kohaldamine, kui selle õiguse kaitse tase on liikmesriigi konstitutsioonilises süsteemis kõrgem kui see, mis on ette nähtud harta artikli 49 lõike 1 viimases lauses.

146. Kokkuvõttes, kui ei nõustuta tõlgendusega, mille ma soovitan harta artikli 49 lõike 1 viimasele lausele anda, oleks Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) kohtupraktikas, mis käsitleb kriminaalvastutuse aegumise katkemise aluste puudumist aastatel 2018–2022, kehtestatud *lex mitior*'i tagasiulatuva kohaldamise põhimõtte kaitse riigisisene standard, mis on kõrgem harta selle artikli omast.

147. On tõsi, et selle riigisisese standardi kohaldamine võib kaasa tuua karistamatuse ohu isikutele, kes on süüdi mõistetud liidu finantshuve kahjustavas raskes pettuses, nagu ma juba analüüsisin ja rõhutas eelotsusetaotluse esitanud kohus.

148. Kohtuotsuse M.A.S. ja M.B. pretsedent tekitas siiski samasuguse karistamatuse ohu ning ma ei näe mingit põhjust sellest käesolevas kohtuasjas kõrvale kalduda. Erinevalt kohtuasjast Euro Box Promotion on siin selgelt olemas riigisisene *lex mitior*'i põhimõtte kõrgem kaitsestandard, nagu see oli kohtuasjades M.A.S. ja M.B.

149. Liidu finantshuvid väärivad küll kaitset, kuid see ei saa kaaluda üles sellise põhiõiguse kaitset, mis seisneb leebema karistusõiguse tagasiulatuva kohaldamise põhimõttes.

150. Põhiõigused sellises õigusühenduses nagu liit ei ole vähem olulised kui liidu finantshuvid. Teisisõnu ei saa liidu finantshuve kaitsta põhiõiguste rikkumise hinnaga.

151. Kui ELTL artikli 325 ja selle rakenduseeskirjade kohaldamine on puudulik ja ühes või mitmes riigis tekib süsteemne karistamatuse oht, on liidul reageerimiseks muid õiguslikke mehhanisme, näiteks liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi. Mulle näib, et *lex mitior*'i põhimõtte kaitsetaseme alandamine, et paremini kaitsta liidu finantshuve, ei ole ELL artiklis 2 sätestatud õigusriigi väärtusega kooskõlas.

152. Järelikult ei ole liidu õiguse esimusel sellisel juhul mõju ja eelotsusetaotluse esitanud kohus ei pea jätma Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) kohtupraktikat kohaldamata, et tagada ELTL artikli 325 lõike 1 ja otsuse 2006/928 järgimine. Vastupidi, ta peab lähtuma sellest kohtupraktikast, et säilitada Rumeenia õiguse *lex mitior*'i põhimõtte kaitse kõrgem tase, mis juba oma olemuselt on kuriteo toimepanijatele kasuks.

153. See lahendus on ka kõige paremini kooskõlas karistuste seaduses sätestatuse põhimõttega ning kohaldatavate karistusõiguse ootuspärasuse ja täpsuse nõuetega.⁹⁶ Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) otsustes, mida täiendati Înalta Curte de Casație și Justiție (kassatsioonikohus) otsusega, selgitati 2009. aasta karistuseseadustiku artikli 155 lõikes 1 ette

⁹⁵ Kohtuotsus Euro Box Promotion, punkt 210.

⁹⁶ Kohtuotsus M.A.S. ja M.B. (punktid 55 ja 56).

nähtud kriminaalvastutuse aegumise korda pärast seda, kui üldkohtute vahel oli kahtlusi. Selle kohtupraktika kõrvalejätmine tekitaks uut ebakindlust seoses kriminaalvastutuse aegumise katkemisega aastatel 2018–2022.

C. Kolmas eelotsuse küsimus

154. Eelotsusetaotluse esitanud kohus esitab oma kolmanda küsimuse juhuks, kui Euroopa Kohus vastab kahele esimesele küsimusele jaatavalt (ja ainult juhul, kui liidu õigusega kooskõlas olevat tõlgendust ei ole võimalik kindlaks teha).

155. Kuna ma teen ettepaneku vastata kahele algsele küsimusele eitavalt, ei ole kolmandat küsimust vaja käsitleda. Seda teen siiski juhuks, kui Euroopa Kohus asub teistsugusele seisukohale.

156. Euroopa Kohus on juba võtnud seisukoha Rumeenia kohtusüsteemi aspektide kohta⁹⁷ sõnastuses, mis võimaldab vastata viimati nimetatud eelotsuse küsimusele. Selles küsimuses rõhutab eelotsusetaotluse esitanud kohus võimalust, et kohtunikele määratakse distsiplinaarkaristus, kui nad kalduvad konstitutsioonikohtu praktikast kõrvale põhjusel, et see ei ole liidu õigusega kooskõlas.

157. Nagu märgivad eelotsusetaotluse esitanud kohus⁹⁸ ja Rumeenia valitsus, tunnistati seaduse nr 303/2004 artikli 99 punkt 5, mille kohaselt oli Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) või Înalta Curte de Casație și Justiție (kassatsioonikohus) otsuste – millega lahendati seaduse huvides esitatud kaebusi – täitmata jätmise distsiplinaarsüütegu, kohtuotsusega RS kehtetuks.

158. Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) 9. novembri 2022. aasta otsuses nr 520/2022 leiti siiski, et kui kohtunikud ei täida Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) või Înalta Curte de Casație și Justiție (kassatsioonikohus) otsuseid, võib määrata distsiplinaarkaristuse, kui kohtunik tegutses pahauskselt või raske hooletusega. Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on tekkinud küsimus, kas see uus distsiplinaarkord on liidu õigusega kooskõlas.

159. Kohtuotsustes Euro Box Promotion ja RS on aga piisavalt võtmeid sellele küsimusele vastamiseks. Seetõttu piirdun teatavate nendes esitatud kaalutluste kordamisega:

- „[...] kohtute sõltumatuse kaitse ei saa täielikult välistada seda, et kohtuniku distsiplinaarvastutus võib teatud täiesti erandlikel juhtudel tekkida tema tehtud kohtulahendite tõttu. On nimelt selge, et sellise sõltumatuse nõude eesmärk ei ole toetada kohtunike võimalikke raskeid ja täiesti lubamatuid käitumisviise, mis seisnevad näiteks selles, et nad tahtlikult ja pahauskselt või eriti raske ja jämeda hooletuse tõttu eiravad riigisiseseid ja liidu õigusnorme, mille järgimise nad peavad tagama, või et nad tegutsevad meelevaldselt või keelduvad õigusemõistmisest, kui neil õigusemõistmise ülesande kandjana on tarvis lahendada vaidlusi, millega õigussubjektid on nende poole pöördunud“⁹⁹;
- „Selleks, et säilitada kohtute sõltumatus ning välistada, et distsiplinaarkorda võidakse selle õiguspärastest eesmärkidest eemale juhtida ja kasutada kohtulahendite poliitiliseks kontrollimiseks või kohtunikele surve avaldamiseks, on siiski oluline, et ainuüksi asjaolu, et

⁹⁷ Kohtuotsused Asociația Forumul Judecătorilor din România, Euro Box Promotion ja RS.

⁹⁸ Eelotsusetaotlus, punktid 145 ja 146.

⁹⁹ Kohtuotsus RS (punkt 83), milles viidatakse 15. juuli 2021. aasta kohtuotsustele komisjon vs. Poola (kohtunike distsiplinaarkord) (C-791/19, EU:C:2021:596, punkt 137) ja Euro Box Promotion (punkt 238).

kohtulahend sisaldab võimalikku viga riigisiseste ja liidu õigusnormide tõlgendamisel ning kohaldamisel või faktiliste asjaolude ja tõendite hindamisel, ei saaks kaasa tuua asjaomase kohtuniku distsiplinaarvastutust¹⁰⁰;

- „ELL artiklit 2 ja artikli 19 lõike 1 teist lõiku tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid või praktika, mille kohaselt võetakse liikmesriigi kohtunik distsiplinaarvastutusele selle liikmesriigi konstitutsioonikohtu otsuste mis tahes eiramise eest“¹⁰¹;
- „ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku koostoimes ELL artikliga 2 ning artikli 4 lõigetega 2 ja 3, ELTL artikliga 267 ja liidu õiguse esimuse põhimõttega tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid või praktika, mis võimaldavad võtta liikmesriigi kohtuniku distsiplinaarvastutusele põhjusel, et ta on kohaldanud liidu õigust, nagu seda on tõlgendanud Euroopa Kohus, ja kaldunud seejuures kõrvale kõnealuse liikmesriigi konstitutsioonikohtu praktikast, mis on vastuolus liidu õiguse esimuse põhimõttega“.¹⁰²

160. Kolmandale eelotsuse küsimusele tuleb seega vastata samamoodi.

V. Ettepanek

161. Esitatud põhjendustest lähtudes teen ettepaneku vastata Curtea de Apel Braşovi (Braşovi apellatsioonikohus, Rumeenia) eelotsusetaotlusele järgmiselt:

1. Kriminaalvastutuse aegumistähtaegade katkemist käsitlevad liikmesriigi õigusnormid ja kohtupraktika, mille tagajärjel jäetakse karistamata märkimisväärse hulga tegude eest, mis kujutavad endast liidu finantshuve kahjustavat rasket pettust, rikuvad põhimõtteliselt ELTL artikli 325 lõiget 1 ja komisjoni 13. detsembri 2006. aasta otsust 2006/928/EÜ, millega nähakse ette kord, mille abil teha Rumeeniaga koostööd ja jälgida tema edusamme konkreetsete eesmärkide täitmisel kohtureformi alal ning korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses.

Liikmesriigi kohus ei ole kohustatud jätma neid õigusnorme ja nimetatud liikmesriigi kohtupraktikat kohaldamata, kui neid õigustab leebema karistusseaduse tagasiulatava kohaldamise põhimõtte kohaldamine, mis on sätestatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 49 lõike 1 viimases lauses, või selle puudumise korral riigisisese õigusega kehtestatud rangema riigisisese kaitse tase.

2. ELL artiklit 2 ja artikli 19 lõike 1 teist lõiku tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus riigisisese õigusnormid või praktika, mis võimaldavad kohaldada liikmesriigi kohtuniku distsiplinaarvastutust konstitutsioonikohtu või liikmesriigi kõrgeima kohtu otsuste mis tahes eiramise eest. Nende sätetega ei ole siiski vastuolus sellise distsiplinaarvastutuse kohaldamine erandjuhtudel, kui kohtunikud panevad toime raskeid ja täiesti lubamatuid tegusid, mis seisnevad selles, et nad tahtlikult ja pahauskselt või eriti raske ja jämeda hooletuse tõttu ei täida riigisiseseid ja liidu õigusnorme, mille järgimise nad peavad tagama.

¹⁰⁰ Kohtuotsus RS (punkt 84), milles on viidatud 15. juuli 2021. aasta kohtuotsustele komisjon vs. Poola (kohtunike distsiplinaarkord) (C-791/19, EU:C:2021:596, punkt 138) ja Euro Box Promotion (punkt 239).

¹⁰¹ Kohtuotsus RS (punkt 87), milles on viidatud kohtuotsusele Euro Box Promotion (punkt 242).

¹⁰² Kohtuotsus RS (punkt 93 ja resolutsiooni punkt 2).

ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku koostoimes ELL artikliga 2 ja artikli 4 lõigetega 2 ja 3, ELTL artikliga 267 ja liidu õiguse esimese põhimõttega tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisese õigusnormid või praktika, mis võimaldavad liikmesriigi kohtuniku distsiplinaarvastutusele võtta seetõttu, et ta kohaldas liidu õigust, nii nagu seda on tõlgendanud Euroopa Kohus, kaldudes kõrvale konstitutsioonikohtu praktikast, mis on vastuolus liidu õiguse esimese põhimõttega.